

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Чортківський навчально-науковий інститут підприємництва і бізнесу
Кафедра фундаментальних та спеціальних дисциплін ЧННІПБ

ДРОЗДА Ярослав Степанович

**ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ : ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ТА
НАПРЯМИ ПРОТИДІЇ**

спеціальність 072 – Фінанси, банківська справа та страхування
освітньо-професійна програма – Фінанси, банківська справа та страхування

Кваліфікаційна робота

Виконав студент групи
ФМСзчм-21
Я.С.Дрозда

Науковий керівник:
к.е.н., доцент Кульчицька Н. Є.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОРУШЕНЬ МИТНИХ ПРАВИЛ.....	7
1.1. Теоретичні основи та поняття порушень митних правил.....	7
1.2. Основоположні концепції виникнення порушень митних правил.....	13
1.3. Перелік адміністративних стягнень та відповідальність за порушення митних правил.....	18
Висновки до розділу 1.....	23
РОЗДІЛ 2 ПРАГМАТИКА ПРАВОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЩОДО ПОРУШЕНЬ МИТНИХ ПРАВИЛ.....	24
2.1. Оцінка митних правопорушень	24
2.2. Оцінка впливу порушень митного законодавства на процес формування бюджету України.....	36
Висновки до розділу 2.....	45
РОЗДІЛ 3 ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ І ПРОДИДІЇ ПОРУШЕНЬ МИТНИХ ПРАВИЛ.....	47
3.1. Стандарти подолання рівня злочинності порушення митних правил у міжнародному форматі.....	47
3.2. Заходи боротьби з порушеннями митних правил.....	54
Висновки до розділу 3.....	60
ВИСНОВКИ.....	62
Список використаних джерел.....	64

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОРУШЕНЬ МИТНИХ ПРАВИЛ

1.1. Теоретичні основи та поняття порушень митних правил

З ціллю постачання своєчасності, істинності, повноти нарахування та сплати податків і зборів, які чинно до законів здійснюються при переміщенні товарів через митний рубіж слід передбачити єдиний порядок справляння митних платежів, а у разі потреби, і повернення сум таких податків і зборів. В Митному кодексі України (далі - МКУ) законодавець не означив правил стосовно порядку справляння мита. Однак, серед основних завдань, які зіставляються на митні органи є вжиток заходів тарифного та нетарифного регулювання. Список митних процедур, які здійснюють митні органи налічують операції, обумовлені із реалізацією митного контролю за рухом товарів і транспортних засобів через митний рубіж України, митного оформлення цієї продукції та транспортних засобів, а також із нарахуванням передбачених законом податків і зборів. Виділення вітчизняним законодавцем в окрему групу процедур, узалежнених зі справлянням податків та зборів не добуло майбутнього розвитку в митному законодавстві.

Втім, потреба такого регулювання трактується винятковою вагомістю митних взаємин. Це викликано тим, що:

- митна справа є компонентом зовнішньополітичної й зовнішньоекономічної діяльності України. Щодо цього С.В. Ківалов вказує, що саме від пригідного правового регулювання митної справи обумовлений подальший розвиток міжнародних економічних взаємин ;
- за сприянням митних інструментів дозволено добродіяти розвитку та збільшенню національної економіки, а також підмагати захисту внутрішнього ринку й введення закордонних інвестицій;
- митні платежі є вагомим джерелом наповнення Державного бюджету.

Втім нормативна база, визначена на початку 90-х років ХХст., великою мірою не втамовувала побажань сучасності. Подальший економічний зріст й діяльність в направленості європейської інтеграції потребували осучаснення митної системи України [1]. Отже, від 13 березня 2012р. було ухвалено новий Митний кодекс (далі – МК), який здобув чинності і дійсний до цих пір у редакції від 01.01.2017р. [37] . Він не лише поліпшив старий МК, а, як допускають вчені, став наслідком кодифікації, де окреслено всі основні домінанти стосовно правового налагодження митної справи [37] . Це дозволило анулювати не тільки старий МК, а й ряд інших актів Верховної Ради: закони "Про митну справу в Україні", "Про Єдиний митний тариф", "Про звільнення від обкладення митом предметів, які вивозяться (пересилаються) громадянами за митний кордон України", постанов "Про введення в дію Митного кодексу України", "Про персональні звання державної митної служби України"

Що торкається виконання норм митного права, вказаних у МК чи інших нормативних документах, то вона, як і для будь-яких інших правових норм, проводиться через правову поведінку, яку дозволено означити як суспільно значущу, усвідомлену поведінням суб'єктів правовідносин, налагоджену нормами права й таку, що веде за собою юридичні ефекти [3] .

Країна є гарантом здійснення норм права. Вона заохочує правомірну поведінку й від'ємно реагує на акт вчинку правопорушення. Ця негативна реакція доволі нерідко знаходить вираження у юридичній відповідальності, є непідконтрольною від бажання правопорушника і має державно-примусовий характер .

Зіставивши вказане зі станом справ у галузі, регульованій митним правом, здатні дійти такого висновку: одним з найістотніших завдань на курсі зміцнення й піднесення митної справи в Україні є боротьба з недодержанням норм митного права. Однією із найбільш ефективних форм здійснення такої протидії є притягнення злочинців до правової відповідальності. Це викликано тим, що вченими вона нерідко видавалася як державний примус до здійснення вимог права, відголос на зроблене правопорушення [23] .

Вбачаємо, що дозволено зійтися з думкою, що дієвим засобом для піддержання законності і правопорядку як складової правової країни є юридична відповідальність загалом й адміністративна, зокрема. Дане твердження абсолютно справедливе і для митної справи, отже воно відшукало своє віддзеркалення в наступній систематиці. Це функції митних органів: а) міжнародної кооперації; б) митного контролю; в) правоохоронні; г) фіскальні; д) інформаційні; е) інші [23].

Як помітно, правоохоронні функції занесені в самостійну групу і посідають одну з панівних позицій, а адміністративна відповідальність є гранично розповсюдженим способом їх виконання й реалізації. Ось чому злегка дивакуватим є той факт, що певні автори, займаючись підготовкою пригідної навчальної літератури, зоставляють питання відповідальності за недодержання митних правил поза увагою. Приміром, у навчальному посібнику «Митне регулювання» його автори дослідили тільки питання оскарження незаконних дій робітників митних органів, а про правову відповідальність не вказується взагалі [23].

Певні міркування про інтенсивність вжитку адміністративної відповідальності у галузі митної справи здатні дати наступні статистичні дані. У 2004 р. митними органами було вказано 14367, а в 2007 р. – вже 41761 справи про порушення митних правил [48]. У 2018р. цей показник являв 31652, а в 2019 р. митними органами було вказано всього 26857 справ про недодержання митних правил. Проте при скороченні числа заведених справ вкрай побільшала питома вага предметів правопорушень: в 2018 р. вона налічувала 1031,3 млн. грн., а в 2019 р. – вже 1869,1 млн. грн., і, чинно, середня вартість предметів у справах підвищилася в 1,8 рази [48].

У Митному Кодексі 2012 р., адміністративній відповідальності присвячено вкрай більше уваги. Взагалі питанням (матеріальним і процесуальним) адміністративної відповідальності уділено 2 розділи (адекватно, 7 глав). Законодавець не обійшовся встановленням складів правопорушень, а вичерпно врегулював багато валових питань стосовно

відповідальності за порушення митних правил. Зокрема у ст. 458 МК вказується, що недодержання митних правил є адміністративним правопорушенням, яке являє собою протиправні, винні (свідомі або з необережності) дії чи бездіяльність, що заміряються на встановлений законодавством України порядок рух товарів і транспортних засобів через митний рубіж України і за які МК призначається адміністративна відповідальність. Розглянувши це поняття, дозволено зауважити, що від поняття адміністративного правопорушення (проступку) його відділяє тільки об'єкт правопорушення, тобто те коло суспільних взаємин, на які націлено протиправне посягання. Отож, запропонована дефініція, з однієї сторони, підтверджує, що недодержання митних правил є проступком, а з іншого – виділяє певні особливості складу такого правопорушення [37].

Для своєчасного, глибокого, правильного, повного й неупередженого розгляду справи про недодержання митних правил і розв'язанням її в точній відповідності з канонами закону, як і для ухвалення рішення з деяких інших питань, обумовлених зі реалізацією державного управління у галузі митної справи, потрібні процесуальні норми, які визначають порядок розгляду й розв'язанням конкретних справ у рамках адміністративного процесу.

Говорячи про адміністративний процес, варто зауважити, що митні органи України є органами виконавчої влади, які виконують різноманітну діяльність у обсягах своєї компетенції. У ході виконавчо-розпорядчої діяльності державних органів весь час повстає знадоба у вирішенні конкретних індивідуальних справ, що нерідко відходить до правозастосування, здійснення реальних норм матеріального права в кожній окремій ситуації. Дієвість і законність здійснення матеріальної правила значною мірою обумовлена від порядку її вжитку, який визначається адміністративно-процесуальними нормами.

Адміністративним процесом у широкому твердженні даного поняття ми іменуємо встановлений законом порядок розгляду й вирішення індивідуально-конкретних справ, що постають у галузі державного управління [51].

Структурними компонентами адміністративного процесу є різноманітні провадження.

Неодноразово окреме провадження – це нормативно врегульований вид роботи уповноважених суб'єктів по розгляду й вирішенню індивідуальних адміністративних справ або компонент адміністративного процесу, що відрізняється від інших адміністративних проваджень здебільшого змістом справ, які в його межах розв'язуються[33].

Для виділення належних процесуальних дій в окреме провадження варто зважати не лише на зовнішню «схожість» цих дій, а й їх зміст і характер, ознаки й нетипові особливості відносно з іншими типовими процесуальними діями [34]. Утім ж знаємо, що процесуальні провадження потрібні не тільки в процесі вжитку адміністративного примусу.

Кожне з проваджень лічить свої характерологічні особливості. Ухвалення адміністративно-процедурного кодексу, робота над проектом якого зараз здійснюється, було б витриманим завершенням тривалих суперечок щодо співвідношення понять «адміністративний процес» і «адміністративне провадження», а також постачило б розв'язання багатьох інших актуальних питань. Сьогодні такого правового документа немає, як і не побутує нормативної дефініції адміністративного провадження, списку конкретних видів проваджень у діючому законодавстві, втім дозволено сміливо стверджувати, що вони широко використовуються у всіх галузях державного управління.

Не є виключенням також керівництво в царині митної справи. Тут ми також натрапляємо на вжитком різноманітних проваджень. Їх комплекс В.Я. Настюк іменує «адміністративно-митним процесом», і каже, що слід чітко визначитися з його будовою.

Узагальнюючи подане, можна вказати, що МК включає переважну більшість адміністративно-процесуальних норм, які певними авторами іменуються «митно-процесуальними», що налагоджують порядок провадження у справах щодо недодержання митних правил і мають окреслити його

особливості відносно з провадженням про адміністративні правопорушення. Втім такі норми знаходяться і в багатьох інших нормативних документах. Панівне місце серед них посідає КУпАП, авторитет якого є безперечним (даний стан речей С.В. Ківалов деталізує тим, що митно-процесуальні й адміністративно-правові норми щільно обумовлені між собою, позаяк перші виділилися з адміністративного права і придержали багато загальних відзнак .

Звісно, ідея стосовно виокремлення провадження у справах про порушення митних правил в самостійне є доволі вабливою, проте, думається, що вона помилкова. Істинно, читаючи як колишній МК і чинний, дозволено виявити ряд характерологічних рис цього провадження. Зокрема, в процесі притягнення до відповідальності за недотримання митних правил утруднюється система процесуальних дій і заходів постачання провадження по справі, має певні атрибути також перелік учасників останнього. Як виходить, такі розрізнення не є конститутивними. Чинно до КУпАП правопорушення в різних галузях аналізуються різними органами, функція яких нерідко має організаційні ознаки, що тією чи іншою мірою відгукується на реалізацію ними процесуальних дій, але ж це не стає мотивом для виокремлення самостійного провадження. Певна специфіка, обумовлена з юрисдикційним органом та об'єктом правопорушення, швидше акцентує на універсальність провадження у справах про адміністративні правопорушення, аніж зводить її під вагання: оскільки вирішальні риси, етапи, види учасників провадження зостаються немінливими незалежно від того, де й ким воно здійснюється.

Якраз завдяки даній юридичній опосередкованості провадження належна офіційна діяльність назбирує істотнішої визначеності, уніфікується і посилається на наукові засади. Єдиною змістовною підкладкою для пропозиції про відокремлення порядку розгляду справ щодо порушення митних правил в окреме провадження дозволено зважати на той факт, що його відзнаки закріплені на законодавчому рівні. Втім, закарбувавши їх у МК, законодавець виразно підкреслив приналежність відповідальності за недодержання митних правил до адміністративної відповідальності, а порядку провадження у справах

про недотримання митних правил – до провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Тобто, комплексний розбір законодавства в плані митного права, зокрема статей 495 і 498 МК, допускає зробити узагальнення, що єдине провадження для всіх без виключення справ про адміністративні правопорушення обгортає також і провадження у справах про недотримання митних правил [37].

Також варто зауважити, що провадження у справах про недодержання митних правил є своєрідним вираженням провадження у справах про адміністративні правопорушення і якраз тому воно вступає до системи адміністративного процесу.

Тоді, провадження у справах про порушення митних правил — це діяльність уповноважених суб'єктів по вжитку адміністративних стягнень, передбачених митним законодавством, і система взаємин, що з'являються при цьому, налагоджених нормами адміністративного й митного права. Що торкається того, що ці стягнення адміністративні, донині ніхто не суперечив. Всупереч, вчені виділяли, що стягнення, передбачені МК, вбачають особливості, притаманні для адміністративних стягнень [37].

1.2. Основоположні концепції виникнення порушень митних правил

На наш погляд, провадження у справі про недодержання митних правил вводить порядок складання адміністративного протоколу, адміністративного затримання, вилучення предметів і документів, здійснення інших потрібних процесуальних дій, порядок розгляду справи та ухвалення рішення по ній, апеляції й опротестування постанови по справі, а також її здійснення. Тобто, у контексті митної справи принципи адміністративно-процесуальної діяльності здійснюються з обов'язковим і безперервним урахування конституційних положень і принципів митного регулювання. Крім того, вони є гранично конкретизованими й приблизними до практичної роботи в рамках адміністративного процесу. Ось чому ми ґрунтовніше проаналізує якраз принципи адміністративно-процесуальної діяльності. Оснуватимемо з абрису їх

кола. Підручник «Адміністративний процес» поміщає доволі виразний і логічно аргументований перелік таких доміант. Хоча вони і торкаються не тільки провадження у справах про адміністративні правопорушення, а й багатьох інших проваджень, тоді як ці принципи не відображують ознак митної справи. Втім, як бачимо, вони варті уваги. До їх переліку правники вводять принципи:

- законності;
- правової рівності;
- охорони інтересів країни та особи;
- публічності процесу;
- неупередженої істини;
- гласності процесу;
- державної мови і постачання користування рідною мовою;
- оперативності й економічності процесу;
- самостійності в прийнятті рішень;
- виконанні правових позицій невинності і правомірності дій

населення [41].

Про положення провадження у справах про порушення митних правил зважаючи на те, що це провадження не є окремим, допускаємо, казати немає належних підстав. Більш виправдано говорити про особливості здійснення доміант адміністративно-процесуальної діяльності в рамках вказаного провадження. Втім незалежно від того, як різні науковці іменують вказані принципи, їх список є більш-менш сталим. До числа таких положень вони звертають нижчеподані.

1. Принцип законності. Даний принцип базується на конституційних доміантах. Так, зазначена у ст. 8 Конституції України ідея верховенства права, змінювавшись у принципі законності, постає гарантом реалізації адміністративно-процесуальної діяльності у провадженні по справах про недодержання митних правил лише в межах і на основі закону.

Ще цей принцип змінює в собі й норму ст. 19 Конституції України, чинно до якої органи державної влади та їх посадові особи повинні робити тільки на

підставі, в гранях повноважень та у прийом, завбачений Основним Законом та законами України. Узгоджено з принципом законності робітник митниці за будь-яких ситуацій зобов'язаний діяти лише в рамках своїх повноважень. Адміністративна відповідальність та інші форми адміністративного примусу дозволені бути вжиті тільки уповноваженими на те органами та їхніми посадовими особами лише в межах наданої їм компетенції. Крім того, адекватно до принципу законності виключається перспектива провадження у справі та її обговорення посадовими особами митних органів, якщо вони:

- скоріше приймали участь у провадженні по цій справі або в її розгляді як члени адміністративного провадження;
- є родичами фізичної або посадової особи, притягнутої до відповідальності, її адвоката або представника чи свідка, експерта, спеціаліста, які приймали участь у провадженні по справі;
- наявні інші обставини, що дають мотиви допускати, що посадова особа митного органу індивідуально, безпосередньо або побічно заінтересована в наслідку справи.

Додержання принципу законності постачається:

- відомчим контролем зі сторони вищестоящих митних органів;
- судовим контролем;
- прокурорським наглядом;
- правом на апеляцію дій персоналу митниці;
- іншими передбаченими законодавством прийомами.

2. Принцип швидкості й економічності. Його дозволено прирівняти з принципом оперативності провадження у справах про порушення митних правил. Він відшукує свій вияв у встановленому законом полегшеному порядку провадження по притягненню до адміністративної відповідальності загалом і в нашому випадку, зокрема, що допускає суттєво зменшити матеріальні й фінансові витрати й організаційні надриви, потрібні для постанови справи. Здебільшого оперативність відбивається як в нечисленній кількості, так і у умовній простоті процесуальних дій.

Даний принцип обумовлений також зі стислістю термінів провадження. Так, справа про митне правопорушення повинна бути розглянута впродовж двох місяців з миті вчинення правопорушення, а митний орган чи посадова особа, уповноважена виставляти постанову по справі, повинна виконати це не пізніше 15 днів з дня отримання всіх матеріалів, потрібних для розв'язання справи. Щоб видержувати строків, митні органи повинні вводити провадження без зволікання й біганини.

3. Принцип охорони інтересів країни й особи. На міркування В.К. Колпакова, він віддзеркалює демократизм адміністративного процесу. Органи, що опрацьовують справи про недодержання митних правил і ухвалюють по них рішення, повинні постачити захист інтересів країни, прав і свобод особи, інтересів підприємств, угруповань, закладів. Населенню надається юридична допомога, вони здатні послуговуватися послугами адвоката. Логічне, повне й безперервне врахування інтересів країни й особи безпосередньо відгукуються на дієвості адміністративного процесу і є повинністю митного органу (його посадової особи), що розглядає й ухвалює конкретну справу. До їх завдань ще входить повинність стежити за відповідним вжитком учасниками провадження прав, наданих їм законом, у такий спосіб, щоб це не перешкодило інтересам країни та інших членів провадження [28] .

4. Принцип об'єктивної істини. Він є неухильним для будь-якого процесуального функціонування, але для роботи митних органів є винятково вирішальним. Це викликано тим, що останні виступають рівночасно і як юрисдикційні органи, і як органи митного розслідування. У такій обставині потребується щонайбільше уваги й добросовісності при встановленні й розборі всіх умов та ситуацій правопорушення. Потрібним є також виразне й безперервне додержання вимог, поставлених законодавцем до реалізації процесуальних дій, позаяк лише завдяки цьому дозволено постачити абсолютне і ґрунтовне вирішення справи.

Всебічність, повнота й неупередженість процесуального розслідування віщує насамперед вивчення обставин, що піддаються доказуванню. До їх числа варто зарахувати:

- подія правопорушення, час, місце, прийом тощо;
- ситуації вчинення порушення митних правил;
- вина правопорушника;
- факт учинення порушення підприємством, установою, організацією;
- обставини, що відгукуються на рівень і характер відповідальності особи, притягнутої до відповідальності за недодержання митних правил;
- мотиви й умови, що піддержували вчиненню правопорушення;
- ситуації, які виключають перспективу провадження у справі і притягнення до відповідальності, тощо.

5. Принцип забезпечення права на захист і презумпції невинності особи, яка притягається до адміністративній відповідальності. Це право надається на всіх етапах та фазах провадження.

Вираженням цього принципу є надання особі ряду процесуальних прав, як-то: знайомитися з адміністративним протоколом та іншими матеріалами справи, давати витлумачення й надавати факти, заявляти клопотання тощо.

Тягар доказування постає на державному органі, який здійснює провадження у справі. Притягнений до відповідальності не повинен доводити свою невинність, втім й має на це право.

Вирішальною часткою права на захист є право на альтернативну апеляцію постанови митного органу по справі, тобто постанова митних органів про накладення адміністративного стягнення здатна бути оскаржена в адміністративному або в судовому порядку [44] .

Деякі вчені вводять до цього перерахунку і принцип відповідальності посадових осіб, посилаючись на ту обставину, що порушення (недодержання) призначеного порядку адміністративно-юрисдикційної діяльності, бюрократичне ставлення до членів провадження, до їх звернень і клопотань

веде вжиток до винних посадових осіб заходів дисциплінарної, матеріальної або навіть кримінальної відповідальності. Зрозуміло, за допомогою такого інструмента, як правова відповідальність, і вірогідно зробити певний правовий баланс, потрібний у взаєминах між митними органами та громадянами і юридичними особами [48] . Побіжно слід зазначити, що ця відповідальність не вводиться провадженням про недодержання митних правил.

1.3. Перелік адміністративних стягнень та відповідальність за порушення митних правил

На засаді теорії митного права і практичного функціонування органів ДМС, українським законодавством означено список суспільно небезпечних діянь, які кваліфікуються митними правопорушеннями.

Сюди вступають:

- незупинення ТЗ, яке рухається через митний рубіж України, в зоні митного контролю;
- відхід транспортного засобу без дозволу;
- перешкоджання шляху службової особи митного органу до предметів, що перебувають під митним контролем;
- неподання митному органу відомостей, потрібних для виконання митного контролю;
- ушкодження або збиток митного забезпечення;
- здійснення вантажних та інших операцій без згоди митного органу;
- видача товарів без дозволу митних органів або їх витрачання;
- недодержання зобов'язань зворотного імпорту чи експорту;
- недотримання зобов'язань про транзит;
- рух предметів через митний рубіж з укриванням від митного контролю;
- недекларування предметів чи декларування їх не своєю назвою;

- вжиток предметів, стосовно яких вділено пільги по обкладанню митом, в протилежних цілях без згоди митних органів;

- дії, що викликали недобори митних платежів.

За вчинення митних правопорушень законодавство визначає адміністративну відповідальність.

Адміністративне стягнення — це міра відповідальності за вчинене правопорушення. Вони використовуються з ціллю:

- виховання особи, що учинила правопорушення, в дусі пошани до здійснення і додержання законів, поваги до правопорядку;

- запобігання вчиненню ним нових правопорушень;

- запобігання скоєнню правопорушення іншими особами.

Адміністративні стягнення та їх вжиток здійснюють функцію запобігання більш небезпечних правопорушень - злочинів. Зазвичай, вони виконують моральне або матеріальне діяння на правопорушника.

Основними видами адмінстягнень є:

- попередження;

- штраф;

- оплатне вилучення предметів, які були об'єктом чи предметом вчинення правопорушення;

- вилучення предметів, що були об'єктом чи предметом правопорушення;

- позбавлення спеціального права, дозволу, що надані фізичній чи юридичній особі;

- адміністративний арешт;

- адміністративне виселення зарубіжних громадян за кордони території України.

Із даного списку адміністративних стягнень за вчинення порушень митних правил Митним Кодексом України визначено всі, крім останнього. Проаналізуємо деякі з адміністративних стягнень більш детально [37].

- Попередження — стягнення морального характеру, яке видається у письмовій формі. Використання попередження передбачено в ст. 461, 462, 463, 468, 469, 470, 481, 538 Митного Кодексу.

- Штраф — грошове стягнення, уживання якого передбачено ст. 461, 462, 464 Митного Кодексу. Штраф має бути сплачений не пізніше 15 днів з дня ухвалення постанови.

- Тимчасова конфіскація продукції, транспортних засобів і документів. Ст. 511 Митного Кодексу формулює, що предмети, які є прямими об'єктами недодержання митних правил, предмети із вмісно зробленими тайниками, що застосовувались для переміщення через митний рубіж України прихованих предметів, а також документи, потрібні для розбору справи про порушення митних правил, піддаються вилученню.

При скоєнні порушення митних правил у людини, яка не лічить в Україні постійного місця проживання або адреси, дозволяється вилучення речей, валюти та цінностей у величинах, потрібних для забезпечення стягнення штрафу або вартості предметів, вказаних у частині 3 ст.149 Митного Кодексу. Конфісковані предмети та документи зобов'язані бути перераховані у протоколі, що формується у передбачених ситуаціях, або в доданому до нього описі з конкретним вказанням кількості, міри, ваги, специфічних ознак і вартості. Митний орган здійснює оцінку конфіскованих предметів на базі роздрібних цін, що діють в Україні, або за умовиводами експертів. Перерахунок зарубіжної валюти в українську відбувається за чинним на день вилучення курсом НБУ. Протокол формується за встановленою формою (П-9), при здійсненні вилучення неухильна участь свідків (не менше 2 осіб) та представника підприємства, де воно виконується.

Усі предмети і документи, що конфіскуються, пред'являються понятим та іншим членам даної ситуації і при знадобі пакуються й опечатуються на місці, про що в протоколі здійснюється запис. Вилучені речі, що є фактами у справі, піддаються зберіганню до завершення перевірки або вступу в силу останнього вироку суду у цій справі.

- **Конфіскація предметів і документів, що є безпосередніми об'єктами правопорушення.** Вжиток передбачено ст. 461, 462, 465 Митного Кодексу. Конфіскація постає у підневільній безоплатній передачі цього предмету у володіння країни незалежно від того, чи є він придбанням особи, яка зробила порушення митних правил, а ще незалежно від того, встановлена ця особа чи ні (ст. 465 Митного Кодексу, ст. 29 КпАП). Після ухвалення Конституції України адекватно до ст. 41 конфіскація здійснюється незалежно від моменту вчинення або виявлення недодержання за постановою судового органу. При неможливості вилучення таких предметів з осіб, які скоїли порушення, збирається їх вартість. Конфісковані можуть бути тільки речі, які є в особистому володінні порушника на момент недодержання митних правил. Порядок здійснення конфіскації, список документів, які піддаються вилученню, визначається законодавством України.

- **Адміністративний арешт** застосовується тільки у унікальних випадках за окремі види недотримання митних правил на термін до 15 діб. Його не дозволено вживати до вагітних жінок, до жінок, що мають дітей віком до 12 років, до осіб, що не досягли 18 віку, до інвалідів I і II категорій.

- **Відкликання ліцензії** чи кваліфікаційного атестата може вживатися як додаткове стягнення до власників митних ліцензійних складів, складів та магазинів безмитної торгівлі, до митних брокерів, митних перевізників за недодержання митних правил та до інших людей, яким було видано належні ліцензії.

Якщо за контрабанду та інші кримінальні злочини відповідальність встановлюється Кримінальним кодексом України, то за недодержання населення митних правил ця відповідальність призначається Митним кодексом України.

Військовослужбовці і призвані на збори військовозобов'язані, а також особи рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ та інші, на яких розходиться дія дисциплінарних статутів або особливих принципів про

дисципліну, несуть відповідальність за недотримання митних правил на загальних підставах.

1. Обставини, що виключають провадження у справі недотримання митних правил.

Справа проти порушника митних правил не зводиться, а в випадку, якщо її порушення піддається припиненню, у випадках:

- браку події і складу недотримання митних правил;
- недосягнення особою на момент скоєння порушення митних правил 16-річного віку;
- неосудності особи, яка зробила порушення митних правил;
- недодержання митних правил особою в стані максимальної необхідності або потрібної оборони;
- скоєння порушення митних правил через дії непереборної сили;
- анулювання акту, яким призначено відповідальність за порушення митних правил;
- наявності стосовно особи, яка притягується до відповідальності за недодержання митних правил, постанови про накладання стягнення за це ж порушення митних правил іншим митним органом або судом;
- порушення кримінальної справи щодо того ж факту;
- смерті особи, стосовно якої було відкрито провадження у справі про недотримання митних правил.

2. Обставини, що палаталізують відповідальність за недотримання митних правил:

- щире покаяння винного;
- активна допомога вирішенню справи;
- відвернення винним шкідливих ефектів правопорушення;
- охоче відшкодування збитків або елімінація завданої шкоди;
- вчинення правопорушення через збігу тяжких особистих або сімейних ситуацій;

- скоєння правопорушення неповнолітнім, вагітною жінкою або жінкою, яка має дитину віком до одного року.

Посадовими особами митного органу в процесі розгляду справи про недотримання митних правил дозволено бути визнані такими, що палаталізують відповідальність, також інші обставини.

Висновки до розділу 1

За своєю внутрішньою будовою провадження у справах про порушення митних правил доволі тісно до провадження у справах про адміністративні правопорушення. В обох ситуаціях провадження налічуються з чотирьох рівноцінних стадій (порушення справи, вирішення справи, апеляція постанови по справі, виконання постанови) і вдосталь схожих процесуальних стадій.

Розбираючи ознаки побудови провадження у справах про недотримання митних правил, треба зауважити, що багато з запропонованих нововведень є теоретично доказовими і високоідейними. Допускаємо, після випробування практикою та здобутку позитивних результатів їх було б доречно ввести до КУпАП. Серед таких новацій визначальні місця посідають: надання перспективи винесення на етапі розв'язання справи постанови про додаткову перевірку; ґрунтовне врегулювання порядку здійснення особистого огляду; введення таких процесуальних дій, як пред'явлення продукції, транспортних засобів та документів для впізнання тощо.

РОЗДІЛ 2

ПРАГМАТИКА ПРАВОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЩОДО ПОРУШЕНЬ МИТНИХ ПРАВИЛ

2.1. Оцінка митних правопорушень

Провадження у справах про адміністративні правопорушення, то не тільки в законодавстві, а й у юридичній літературі монолітної точки зору на його будови не налічується. Вченими пропонуються усілякі підходи, сформовані на різних критеріях акцентування структурних елементів провадження, і, щоб обрати власну модель, здійснимо короткий огляд найбільш розповсюджених концепцій.

Структура провадження у справах про адміністративні правопорушення, допускаючи, що варто підкреслювати чотири етапи, які налічуються з відповідних фаз:

- 1) адміністративне розслідування обгортає: порушення справи, встановлення істинних обставин, процесуальне оформлення результатів розслідування, направлення матеріалів для аналізу по підвідомчості;
- 2) до розгляду справи входить: підготовка до аналізу, розбір зібраних матеріалів та ситуацій, винесення постанови, доведення постанови до відома заінтересованих людей;
- 3) перегляд постанови включає: апеляцію або опротестування постанови, перевірку її законності, ухвалення рішення та його здійснення;
- 4) виконання постанови – це звернення постанови до реалізації, та її пряме виконання [56] .

Поняття митних правопорушень обгортає значний ряд протиправних дій - від адміністративно до кримінально караних. Адміністративно карані митні правопорушення чинно до ст. 458 Митного кодексу України (далі – МКУ) мають також наймення «порушення митних правил», які видають собою протиправні, винні (умисні або з необережності) дії чи бездіяльність, що сягають на призначений законодавством України порядок руху товарів і

транспортних засобів через митний рубіж України і за які цим Кодексом видана адміністративна відповідальність, та включають склади правопорушень, вказані у 24 статтях цього Кодексу - від 461 до 467. Кримінально ж карані митні правопорушення чинно до ст. ст. 201, 305 Кримінального кодексу України (далі – ККУ) є контрабандою. [37]

Отже, проаналізуємо яким способом переростала картина викриття митними органами правопорушень протягом останніх років. З діаграми 1 виразно помітно, що з 2015 по 2019 рік число виявлених порушень митних правил позначався неістотним коливанням із стійкою регресною тенденцією: з 25 574 справ, введених у 2014, до 22 005 справ, порушених у 2018 році.

Однак два останні роки показують зміну тенденції, що побутувала, на абсолютно супротивну. У 2018 році митними органами було введено 25 470 адміністративних справ, тобто більше, ніж у будь-якому з чотирьох колишніх років, і на 16 % більше, ніж у 2017. А в 2019 році митницями відкрито 28 353 справи про недодержання митних правил, тобто ще на 11 % більше, ніж у 2018 році. При цьому 2019 рік зводиться найбільшим умовним «падінням» числа складених митниками протоколів про недодержання митних правил – 22 005 (на 12 % менше від попереднього року), оскільки до цього протягом чотирьох років девіативність руху кількісної складової виявлених правопорушень не переважала 6 %. Але опрацюємо дану складову з іншої сторони [48].

Зведемо увагу, що з 24 статей МКУ, якими визначено відповідальність за недотримання митних правил, тільки 10 можна зарахувати до так званої категорії «пошукових», тобто таких, які дійсно є латентними і їхнє розвінчання вимагає докладання інтелектуальних надривів і професійної майстерності. І розвінчання митних правопорушень якраз за цими статтями МКУ виражає ефективність діяльності митних органів у правоохоронному векторі у першу чергу. Інші ж 14 статей МКУ не є вкритими, не вимагають для їхнього вираження будь-яких силкувань і розкриваються інспектором митниці прямо в процесі митного оформлення. Тобто є так званими «не пошуковими» або «технічними» статтями [37].

На рис. 2.1. відтворено співвідношення «технічних» справ про порушення митних правил, число яких за останніх сім років набуло 40 012 (або 23 %), та «пошукових», на які, адекватно, постає 136 072 справи (77 %). Очевидно, що дане співвідношення не є величиною константною. Діаграма 3 позначає яким чином рухалась відносна (відсоткова) кількість «пошукових» справ про недодержання митних правил у час з 2013 по 2019 рік.

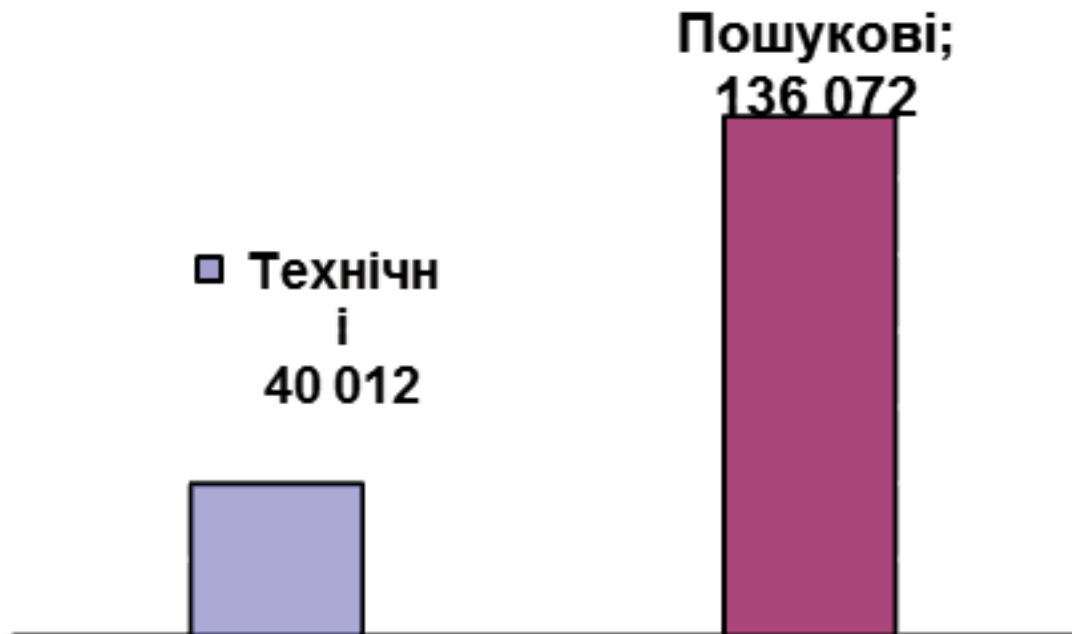

Рис. 2.1. Співвідношення «пошукових» та «непошукових» справ

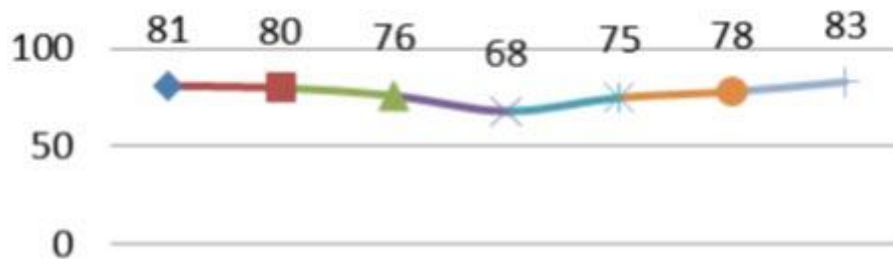

Рис. 2.1. Відсоток «пошукових» справ у 2013-2019 роках [48]

Отож, з рис. 2.1 помітно, що попри те, що 2015 рік позначається як такий, в якому було викрито найменша за опрацьований період кількість недодержань митних правил, якраз з цього року проглядатиме активізація пошукової діяльності і більшати частка цієї категорії справ. А отже висвітлювати причини такого зросту потрібно, основуючи з 2014 року.

Діаграма 2.3. віддзеркалює абсолютні зміни числа складених впродовж семи останніх років протоколів про недодержання митних правил в залежності від рис правопорушення. Зрозуміло, що левову частку справ про порушення митних правил (59 674 - 34 % від валової кількості) введено митними органами за ознаками ст. 472 МКУ, якою передбачено відповідальність за недекларування продукції, транспортних засобів, тобто незаявлення за визначеною формою конкретних відомостей (наявність, найменування або назва, кількість тощо) про продукцію, транспортні засоби, які піддаються неухильному декларуванню у випадку переміщення через митний рубіж України (рис.2.2).

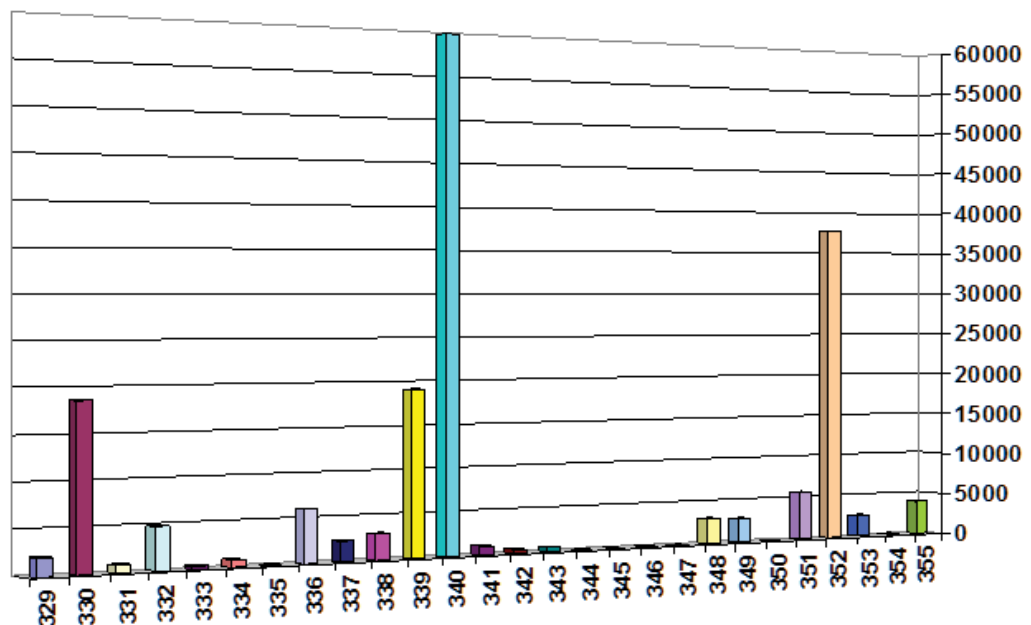

Рис. 2.2. Кількість митних правопорушень, виявлених у 2014-2020 роках, за статтями Митного кодексу України [48]

Ще 19163 митних правопорушення (11 %) демасковано за особливостями, передбаченими ст. 471 МКУ - недодержання встановленого відповідно до цього Кодексу порядку проходження митного контролю в зонах (коридорах) полегшеного митного контролю, тобто факт в процесі здійснення митного контролю в особи, яка формою проходження митного контролю вибрала проходження через таку зону (коридор), товарів, заборонених або обмежених до руху через митний рубіж України, або продукції у величині, що

перевершають неоподатковувану норму перевезення через митний кордон України [37].

Зазначимо, що два вищевказаних правопорушення, якщо їх розглядати через призму незаконного руху через митний лінію України предметів фізичними особами (на противагу посадових осіб підприємств), є дуже подібними за своїм змістом. Позаяк об'єктивна сторона кожного з них окреслює перевезення предметів без виконання належного декларування: в одному випадку – способом не вказання у митній декларації потрібних відомостей про перевезення предмети (ст. 472 МКУ), в другому – напрямом вчинення конклюдентних дій у форматі вибору для транспортування коридору спрощеного митного контролю («зеленого» замість «червоного»). Частина цих правопорушень, узятих побіжно, розміром константним не є і рухається в рамках 38-48 відсотків від валової кількості. З рис. 2.3, який формулює відносні коливання числа зафіксованих митних правопорушень за кожною статтею МКУ впродовж 2019-2020 років загалом та у 2020 році зокрема, помітно, що 2020 рік змінив наголоси пошукової поведінки митних органів у скерованості зросту виявлення правопорушень за ст. 471 та ст. 482 і скорочення за ознаками ст. 472 МКУ.

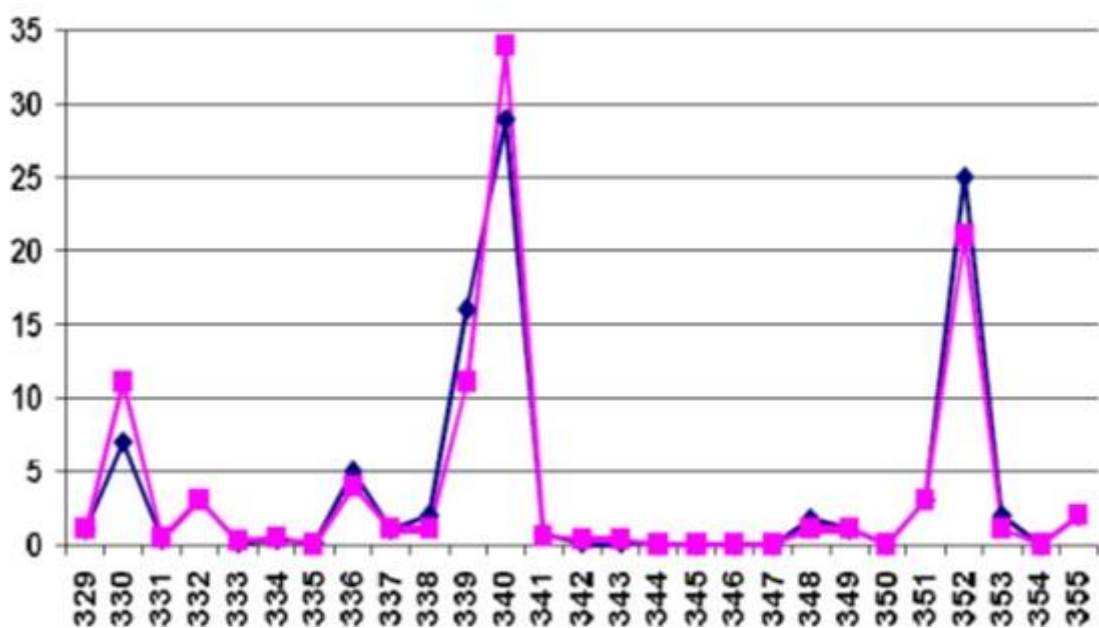

Рис. 2.3. Відсоткова частка справ за відповідними статтями МКУ 2019 -2020 р.р.

Так, впродовж 2019-2020 років за рисами цих статей введено 66 138 справ про порушення митних правил (45 % від валової кількості), з яких за ст. 471 МКУ - 14 744 (11 %) та за ст. 472 МКУ – 51 394 справи (34 %). У 2020 році за цими статтями акумульовано 12 699 протоколів про недодержання митних правил (45 %), за ст. 471 МКУ – 4 419 (16 %), а за ст. 472 МКУ – 8 280 справи (29 %).[48]

Це помітно з рис. 2.8, який віддзеркалює таке «перетікання» викритих недотримань митних правил з одного складу правопорушень в інший і є фактом певної «інертності» робітників як митниць, так і окремих прокуратур й судів у правозастосуванні ст. 471 МКУ.

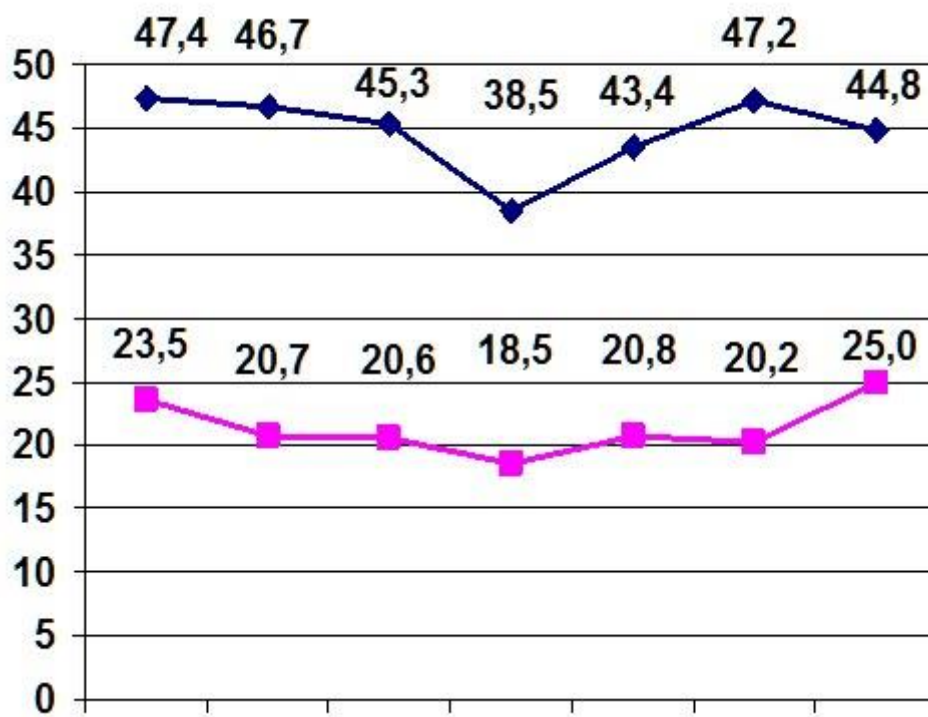

Рис. 2.4. Відсоткова частка справ за статтями 471-472 та 482 МКУ

І такі випадки ще й до нині є неізолюваними у окремих регіонах. Аргументом цьому, власне, є і зіставлення виявлених правопорушень за особливостями ст.ст. 471 та 472 МКУ, адже по-справжньому осіб, що перетинають митний рубіж України «зеленим коридором» в десятки разів більше, ніж тих, що йдуть «червоним». Крім того, збільшення виявлених правопорушень за ст. 471 МКУ у 2020 році у паралелі з 2019 здійснилось більш,

як удвічі – на 119 %, коли за ст. 472 МКУ – тільки на 9 %. Кожна п'ята справа (37 743 - 21 %) введена митними органами впродовж семи років за рисами ст. 482 МКУ - дії, націлені на перевезення товарів через митний рубіж України з укриванням від митного контролю, тобто з застосуванням спеціально зроблених сховищ (тайників) та інших засобів або прийомів, що обтяжують виявлення такої продукції, або способом надання одним товарам подоби інших, або з поданням митному органу як бази для перевезення товарів сфальсифікованих документів чи здобутих протизаконним шляхом, або таких, що включають неправдиві відомості. У 2020 році число складених протоколів про недотримання митних правил за особливостями цієї статті піднялася до 25 % (рис. 2.4). А їх умовне зростання у зіставленні з 2019 роком здійснилось більш як у півтора рази і сягнуло 53 % (рис. 2.5).

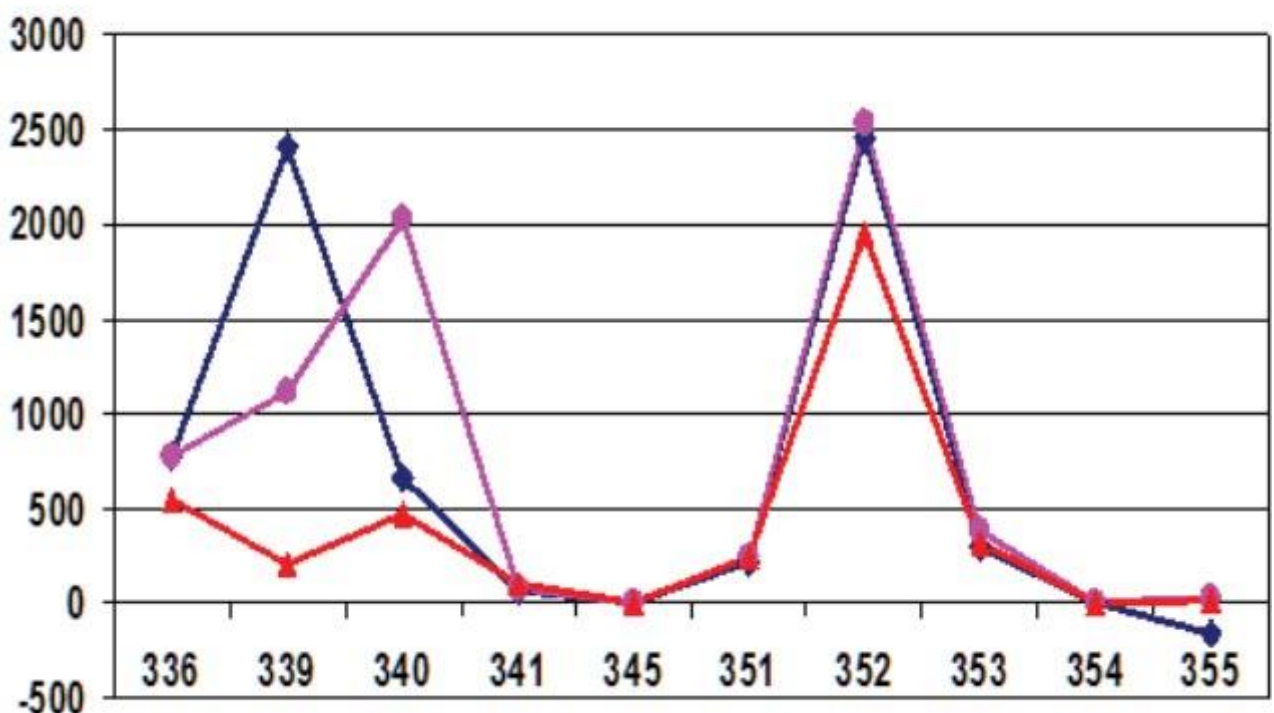

Рис. 2.5. Співвідношення кількості «пошукових» справ у 2020 році до попередніх років

А також рис. 2.5 віддзеркалює, що дев'яцять коливань числа виявлених митних правопорушень впродовж 2018-2020 років за ст. 482 МКУ є практично удвічі меншою, ніж за ст.ст. 471-472 МКУ - 5 % від 9 %. І при цьому рух

перигеїв їхнього числа у 2018 році розбігалися більш, як удвічі, а у 2020 році позначались навіть супротивною векторністю [48].

Ще одна категорія митних правопорушень, яка прозиратиме у зонах митного контролю і вказує на «економічний ефект» виконуваного митного контролю, є недотримання митних правил, введені за ознаками ст. 485 МКУ-заявлення в митній декларації неправдивих даних та надання митному органу документів з такими даними як підстави для ухиляння від сплати податків і зборів або скорочення їх величини або несплата податків і зборів у термін, призначений законодавством, а також інші незаконні дії, що зумовили недобори податків і зборів. За сім років, що розглядаються, митними органами їх було замічено тільки 4 040 (2 %). Причому їхня частка також є майже незмінною і в 2020 році являє також 2 % (660 справ), але з 2019 року скоротилась на 19 %, а у зіставленні з 2018 роком відбувся несуттєвий зріст - на 4 % .

Тільки 5 706 фактів недотримання митного законодавства за сім останніх років введено за ознаками ст. 482 МКУ - дії, націлені на перевезення товарів, транспортних засобів через митний рубіж України поза митним контролем, тобто їх рух через митний кордон України поза постом розташування митного органу або поза терміном проведення митного оформлення, або з вжитком нелегального звільнення від митного контролю через зловживання службовим становищем посадовими особами митниці.

І їхня частка у повселюдній кількості вказаних справ про порушення митних правил також є довгий час доволі сталою і являє майже 3 %. Відносно ж збільшення таких правопорушень у зіставленні з 2018 роком відбулося більш як на третину і набуло 35 %.

2 536 справ про порушення митних правил (лише 1 %) заявлено за ст. 484 МКУ - зберігання, перевезення, купівля чи вжиток товарів, транспортних засобів, імпортованих на митну територію України поза митним контролем або з укриванням від митного контролю. Частка таких справ впродовж 2018-2020 років рухалася незначним чином і у минулому році набула 2 %. Умовне ж

збільшення таких правопорушень у паралелі з 2018 роком являло майже удвічі і становило 90 %. Отож, тільки 4 % правопорушень з 77 %, що входять до «пошукових», демасковано митними органами поза точками пропуску. Зважаючи на довжину державного рубежу України (6 993 км), з яких 4 601 км – його не делімітована площа з Білорусією, Росією і Молдовою, а також розбір окремих справ (в тому числі 7 кримінальних про контрабанду продукції, вартість яких переважила 8 млн. грн., порушених у 2018 році), введених через переміщення продукції поза митним контролем, дозволено з переконанням твердити наступне. Ефективна боротьба з митними правопорушеннями в точках пропуску за умов непридатного матеріально-технічного устаткування митного кордону України поза місцем їхнього розміщення неухильно заохочує переорієнтацію митних правопорушень на цей вектор. І ще 4 % протоколів про недодержання митних правил (6049) назбирано за особливостями ст. 478 МКУ - Порушення порядку зберігання товарів на митних складах та здійснення операцій із цими товарами. Вагомою мірою це справи, введені на транспортні засоби, нелегально передані у вжиток особами, що їх імпортували, громадянам України без сплати потрібних митних платежів. Рух виявлення вказаних правопорушень говорить, що зловживання поблажливими правилами імпорту автомобілів в Україну чужоземцями вбачають прогресуючий характер. І мотивом цьому є невідповідна організація ревізування за експортом таких транспортних засобів. Для окремих осіб ця робота набула значних обсягів – сотні транспортних засобів, імпортованих в Україну і, зазвичай, проданих на запчастини без сплати належних податків.

Держмитслужбою до Міністерства фінансів України зорієнтовано проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо криміналізації незаконного переміщення товарів та підвищення інституційної спроможності митниці» (листи від 26.02.2020 № 08-5/20-02/5.1/2456, від 11.06.2020 № 08-1/20-02/5.1/6151). Цим законопроектом визначено, зокрема, надання митним органам права здійснювати ОРД та конвоювати досудове розслідування у справах про контрабанду [48].

На базі наказів Держмитслужби від 24.12.2019 № 68 «Про проведення заходів у зонах діяльності митниць Держмитслужби у 2020 році» та від 24.02.2020 № 67 «Про проведення заходів у зонах діяльності митниць Держмитслужби у 2020 році» протягом року на підставі належних планів-завдань проводились виїзди мобільних груп із числа посадових осіб Держмитслужби до пункту функціонування митниць для здійснення посиленних заходів стосовно боротьби з митними правопорушеннями та контрабандою.

У наслідку вжитих заходів впродовж 2020 року митними органами викрито 14 147 порушень митних правил у величині 2,56 млрд грн (вартісний індикатор на 15 % більше, ніж показник 2019 року).

Дійсно вилучено предметів недодержання митних правил у розмірі 970 млн грн, що порівнюючи з 2019 роком, більше практично на 48 відсотків. Зокрема, виключено:

- промислової продукції у розмірі 663 млн грн (на 62,5 % більше, ніж у 2019 році);
- продовольчої продукції на суму 135 млн грн;
- валюти у розмірі 87,3 млн грн (вдвічі більше, ніж у 2019 році);
- транспортних засобів у величині 83 млн грн (на 59 % більше, ніж у 2019 році) [48].

Безпосередньо митними органами обговорено 3 998 справ про недотримання митних правил, сформовано штрафів на суму 178,4 млн гривень.

На обговорення до суду передано 10 917 справ про недотримання митних правил на суму практично 2,4 млрд гривень. Число переданих справ відносно з роком піднялась приблизно на 30 відсотків.

За наслідками розгляду справ судами зведено стягнень (конфіскація продукції та штрафи) на суму практично 1,21 млрд грн, що на 34 % більше за індикатор 2019 року.

З ціллю поліпшення взаємодії з правоохоронними органами України та здійснення заходів боротьби з транскордонною злочинністю протягом року митними органами призначались спільні плани взаємодії.

Митними органами проведено 1148 спільних заходів з такими правоохоронними органами України:

– з МВС України-56 спільних заходів, у наслідку проведення яких сформовано 32 справи про недодержання митних правил, вартість предметів правопорушення становить 1 006 520 грн;

– з СБ України-164 колективних заходів, у наслідку проведення яких визначено 95 справ про порушення митних правил, вартість предметів правопорушення дорівнює 21 149 849 грн;

– з Держприкордонслужбою - 907 спільних заходів, у результаті проведення яких сформовано 73 справи про недодержання митних правил, вартість предметів правопорушення дорівнює 3 908 245 грн;

– із слідчими підрозділами ДМС - 19 колективних заходів, у результаті проведення яких заведено 20 справ про порушення митних правил, вартість предметів правопорушення являє 89 670 гривень.

Протягом 2020 року митними органами демасковано 771 факт нелегального перевезення через митний рубіж України наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

З ціллю визначення джерел і каналів переміщення наркотичних засобів та осіб, які приймають у цьому участь, митні органи вводились до здійснення оперативними підрозділами правоохоронних органів 35 контрольованих постановок наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів.

Митними органами до правоохоронних органів України направлено 443 повідомлення про протиправні діяння, що містять ознаки злочинів, передбачених Кримінальним кодексом України, з них:

Протягом 2020 року митними органами викрито 424 факти нелегального перевезення через митний кордон України зброї, боєприпасів, вибухових речовин, спецзасобів.

Митними органами до правоохоронних органів України скеровано 239 інформувань про протиправну поведінку, що включають ознаки злочинів, передбачених КК України.

Митними органами демасковано:

295 одиниць холодної зброї, 7702 шт. набоїв, 520 одиниць товарів військового приречення, 80 одиниць спеціальних засобів, 19 одиниць частин до зброї, 28 одиниць травматичної зброї, 11 одиниць гладкоствольної зброї, 7 одиниць вогнепальної зброї, 0,908 кг вибухових речовин, 1200 одиниць складових частин набоїв (кулі, гільзи).

Підготовлено наказ Держмитслужби від 11.02.2020 № 50 «Про затвердження Порядку опрацювання доручень на проведення огляду(переогляду) товарів, транспортних засобів комерційного призначення», а також наказ Держмитслужби від 15.04.2020 № 135 «Про затвердження Методичних рекомендацій стосовно заповнення модуля «Провадження в справах про ПМП» та Порядку внесення даних до модуля «Провадження в справах про ПМП» АСМО «Інспектор».

Митні органи приймали участь у здійсненні міжнародної операції «Rangea XIII», яка націлена на викриття небезпечних, підроблених і контрафактних медикаментів, що незаконно продаються з вжитком мережі інтернет. Також у 2020 році митними органами взято участь: в операції «ОПІОН II» з протидії незаконному переміщенню зброї та боєприпасів, до якої також були залучені правоохоронні органи Молдови, України, Румунії та міжнародні агенції EUBAM, FRONTEX, EUROPOL, SELEC; у колективному заході «CARRIER», що був скерований на вжиття заходів для боротьби з нелегальним обігом товарів на рубежі між Молдовою та Україною; в операції «SEE JAD», яка була здійснена з метою поліпшення кооперації у протидії нелегальному обігу вогнепальної зброї, наркотиків, боротьбі з незаконною міграцією між державами регіону Західних Балкан, Молдови, України, країн-членів ЄС та міжнародних організацій.

Відбувались заходи стосовно здійснення вимог постанови Кабінету Міністрів України від 02 жовтня 2019 року № 861 «Про реалізацію експериментального проекту з організації централізованого надсилання правоохоронними органами в електронному вигляді доручень на проведення

огляду (переогляду) товарів, транспортних засобів комерційного призначення» (із змінами). З ціллю попередження та припинення недодержань митного законодавства підрозділами Держмитслужби відбуваються відслідковування та обмін упереджувальним (спонтанним) інформуванням з Європейським бюро з протидії шахрайству (OLAF), митними адміністраціями зарубіжних держав про явища переміщення авіаційним, автомобільним та морськими видами транспорту підакцизних продукції, а саме тютюнових виробів, стосовно яких є аргументовані підстави допускати, що вони рухаються з переступлення законодавства. Активною є кооперація у цьому курсі з митними органами країн-членів ЄС, а також держави Ізраїль та Туреччини, де прозиратимуть найбільші товаропотоки.

Одним із результативних методів боротьби з митними правопорушеннями на нині є кооперація та обмін даними з компетентними органами закордонних країн у межах взаємної адміністративної підтримки, яка постачає попередження і викриття нелегальних експортно-імпортних дій.

Видно, що хоча динаміка розслідування різних митних правопорушень має свої особливості, вони не лише мають очевидну кореляцію із зовнішніми факторами, а й мають очевидну взаємозв'язок між собою. Це може лише вказувати на те, що зараз в Україні за сучасних умов (стабільність та недовершеність митного, адміністративного та кримінального законодавства, безладна судова практика, недосконала матеріально-технічна база тощо) кількість митних злочинів, які можуть бути розкриті, майже не змінилася.

2.2. Оцінка впливу порушень митного законодавства на процес формування бюджету України

Розслідуванням порушень митних правил займаються інспектори митниці, які в здебільшого відповідають за митний нагляд та митне оформлення, а також працівники Департаменту боротьби з контрабандою та митними незаконними діяннями. Різниця між цими працівниками постає в тому, що перший уповноважений лише укладати адміністративні угоди, а

другий також виконує всі інші процедури, передбачені МК (наприклад, митне розслідування). В цілому же, повноваження вказаного відділу не лімітуються зазначеними діями. До завдань цього підрозділу входить:

- протидія контрабанді продукції, валюти й цінностей, наркотиків, радіоактивних, вибухових речовин, зброї та боєприпасів;
- боротьба з недодержаннями митних правил, які коються при перевезенні через митний рубіж України товарів, валюти та інших предметів;
- виконання провадження у справах про недотримання митних правил;
- розробка й проведення заходів стосовно підняття дієвості протидії контрабанді й порушеннями митних правил у зоні функціонування митниці;

Незалежно від того, до якого відділу уповноважений митник може скласти адміністративний протокол, підставою для звернення до суду з позовом до кожного відділу у справі про порушення митних правил є виявлення ознак таких порушень. Безсумнівно, що чим швидше останнє буде викрито, тим простіше його буде зупинити і тим менше шкоди воно заподіє. Основою результативної організації діяльності з виявлення ознак митної злочинності на ранній стадії є:

- постійна та безперервна інформаційно-аналітична робота, що охоплює найбільшу кількість інформаційних джерел, та перехресний порівняльний аналіз наявних даних для виявлення злочинів, каналів та незаконне перевезення вантажів;
- проведення обліку учасників зовнішньоекономічної діяльності та звітних організацій, а також надавати митниці широкий спектр даних, а також інформації про особливості цих організацій, за даними правоохоронних органів;
- виразна будова діяльності з питань пропуску й декларування вантажів;
- формування погодженої «технологічної схеми» декларування і пред'явлення вантажів до митного контролю;

- обов'язкове додержання вимог про слушне надання митній установі ліцензій, інших потрібних документів та відомостей;
- безпечна, відпрацьована схема прийому, фіксації, реєстрації й обміну відомостями між підрозділами митних органів і митної системи загалом за програмою «Правопорушник»;
- чітке і старанне здійснення митного контролю на всіх його стадіях і суворе додержання технології митних процедур;
- безперервна взаємодія та регулярний обмін оперативними даними про підготовку і скоєння протиправних дій з іншими правоохоронними органами й здійснення разом з ними групових заходів по викриттю чи розслідуванню правопорушень [43].

Зазначені елементи технології діяльності матимуть успішний результат лише за умови пильовитого виконання кожного з них.

Вагомість інформаційно-аналітичної діяльності в протидії правопорушенням є безсумнівним фактом і не вимагає додаткового витлумачення, але на практиці її виконання на потрібному рівні для багатьох митних установ є нетиповим.

Центральним має бути безперервний збір та розбір даних з таких основних джерел інформування, як-то:

- засоби масової інформації;
- офіційні обліково-статистичні відомості центрального статистичного управління;
- документи Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Міністерства фінансів України, Податкової адміністрації та інших державних органів;
- матеріали, що зазначаються членами зовнішньоекономічної діяльності й організаціями-декларантами декларуванням предметів (вантажні митні декларації, комерційні контракти, інша документація);

- довідкові документи, отримані від органів державної влади, а також додаткові відомості та документи, подані учасниками зовнішньоекономічної діяльності та митними декларантами у відповідь на вимоги митниці;
- матеріали та дані правоохоронних органів з різних питань, у тому числі інформація про конкретних учасників зовнішньоекономічної діяльності, переміщення об'єктів тощо;
- інформаційні документи митного відділу;
- громадянська декларація та відомості.

Аналіз різноманітної інформації з цих джерел повинен забезпечити митні органи достатньою інформацією для продуктивної роботи. Його природа та обсяг можуть весь час змінюватися, що вимагає використання «перехресного аналізу», порівняльних таблиць тощо для пошуку додаткової інформації для перевірки точності інформації. Характеристики конкретних джерел, таких як повідомлення ЗМІ, можуть включати неофіційні статистичні дані, оцінки, які підсумовують негативну сторону зовнішньоекономічних операцій загалом, докази порушень у діяльності конкретних юридичних осіб, критичні зауваження митних органів тощо.

Слід мати на увазі, що такий тип інформації значною мірою впливає на громадську думку, тому її потрібно не тільки враховувати, а й перевіряти та змушувати реагувати. Ефективною формою отримання та накопичення інформації є збереження кримінальних справ та запит даних у компетентних національних органів з метою належної оцінки інформації, накопиченої митницею (матеріали перевірки, довідки, довідники, копії документів тощо). Інформацію, отриману шляхом розробки та затвердження технічних рішень митного декларування та демонстрації товарів, важко переоцінити. Безумовно, це вимагає від учасників зовнішньоекономічної діяльності та митних деклараторів подання митному органу всіх необхідних документів зовнішньоекономічної операції задовго до прибуття товару, що створює сприятливі умови для виявлення порушень.

Далі зведемо увагу на типові ситуації викриття ознак митних правопорушень як з вжитком вказаних джерел даних, так і без них. Підсумування практики, виставляє, що типовими спроможні бути нижче вказані ситуації виявлення правопорушень.

1. Пряме викриття митних органів ознак правопорушень поза сферою митного контролю за допомогою автоматизованої системи «Порушник»:

а) при діяльності з документами, які дійшли до митного органу ще до декларування і пред'явлення вантажів до ревізування (ліцензії, дозволи, статuti та інші документи);

б) у ході попереднього узгодження з членами зовнішньоекономічної діяльності й декларантами «технологічних схем» декларування, показ до митного контролю та пропуску вантажів;

в) в інших випадках (приміром, при здійсненні спільно з правоохоронними органами дій щодо виявлення правопорушень у галузі зовнішньоекономічної діяльності).

2. Безпосереднє виявлення рис правопорушень у ході митного контролю:

а) працівником-інспектором, який проводить контроль;

б) при контролі з вжитком власної бази відомостей оперативної й інформаційно-аналітичної діяльності митниці;

в) з застосуванням інформувань-орієнтирів інших митниць і Державної митної служби України;

г) при перевірці даних, що постали від правоохоронних органів;

д) при перевірці відомостей з інших джерел даних.

3. Виявлення ознак митних правопорушень по закінченні митного контролю (після пропуску вантажів):

а) працівниками митниці, що проводять контроль;

б) іншими митними та правоохоронними органами;

в) коли відомості про правопорушення постали від зовнішніх, неофіційних джерел (повідомлення населення, преси тощо).

Незалежно від того, який із зазначених випадків має ознаки протиправності, необхідно провести відповідне розслідування. Існують різні варіанти пропорції вжитих заходів для перевірки даних, що вказують на ймовірність злочину, але обов'язкова перевірка потрібна у всіх випадках у таких випадках:

- істинність та правильність оформлення документів, що надійшли до митниці та припадають її конкретній організації чи товару (відсутність рис виправлення, фальсифікації документів, що відповідають нормам тощо);

- факти та правомірність юридичних осіб, зареєстрованих як учасники зовнішньоекономічної діяльності, та істинність відомостей, зазначених у реєстраційних документах;

- додержання законодавчих вимог конкретного договору загалом та його частин (приміром, обрана послідовність розрахунків, ціни тощо);

- брак порушень правоздатності організації (зокрема, факт дозволу на бартер, операції з предметами, імпорт й експорт яких регулюється в специфічному порядку);

- відповідність і достовірність відомостей про предмети, вказані для переміщення;

- недопущення ексцесів при оформленні операцій, обумовлених з міжнародними переміщеннями вантажів (наявність, істинність товарно-транспортних та інших документів і достовірність їх оформлення);

- додержання організацією вимог з питань вибору й погоджування з митними установами ладу декларування і пред'явлення для контролю вантажів[42].

Вказаний перелік заходів дозволено аналізувати як орієнтовний, типовий і доволі розповсюджений, але ні в якому разі як ґрунтовний чи універсальний. У кожній ситуації він трактується, доповнюється й конкретизується зі зважанням фактичних ситуацій, що постали.

За умови, якщо після виконання всіх потрібних дій є підстави допускати, що недодержання митних правил здійснилося, формується адміністративний

протокол – документ, який занотовує відомості як про саме правопорушення, так і про людину, яка його скоїла. Він є одним з головних джерел доказів і слугує основою для майбутнього провадження у справі про недодержання митних правил.

Отож, до нього пред'являються належні вимоги:

- протокол формується повноважною особою по визначеній формі;
- включає дані, потрібні для аналізу адміністративної справи по суті;
- достовірно фіксує адміністративне правопорушення.

Посадові особи митного органу, які складають протоколи, повинні мати належні документи або знаки затвердженої форми, що пред'являються на вимогу особі, яка скоїла адміністративне правопорушення, для аргументу власних повноважень.

Порядок складання протоколу про недодержання митних правил і вимоги до нього вже аналізувалися, отож вкажемо тільки певні риси організаційного характеру. Протокол складається у двох примірниках. Перший застається в митниці, другий скеровується декларантові чи фізичній особі з рівночасним повідомленням про потребу розпорядитися вантажем, через призупинення митного оформлення. При потребі відправлення протоколу іншим зацікавленим особам (розпорядникові вантажів, транспортним або іншим організаціям) з першого примірника, який зостався в митниці, підноситься потрібне число копій.

До кожного екземпляру протоколу призначаються завірені копії всіх митних та інших документів, що торкаються майна, яке є предметом правопорушення, рапорт працівника митниці, який викрив порушення і пояснення. Якщо в розпорядженні митниці є оригінали документів, вони додаються додатком до першого взірця протоколу. Вантажна митна декларація постійно зберігається в митній установі незалежно від жодних пояснень уповноваженого декларанта.

Індикативний показник доходів Держбюджету на 2020 рік, вказаний Міністерством фінансів України на рівні 382 млрд 763 млн грн., а також

загальний фонд - 325 млрд 471 млн гривень.

Майже за 2020 рік перераховано до Державного бюджету України 358 млрд 617 млн грн, здійснення індикативного показника складає 93,7 %. недонадходження до бюджету - 24 млрд 146 млн гривень.

А також до загального фонду бюджету перелічено 296 млрд 959 млн грн, що складає 91,2 % від доведеного індикатора, недонадходження - 28 млрд 512 млн гривень.

Зіставляючи із січнем - груднем 2019 року надходження скоротились на 3,7 %. (на 13 млрд 834 млн гривень).

Сума податків та зборів, умовно нарахованих чинно до пільг, наданих законодавчими та іншими нормативно-правовими актами України, за 2020 рік складає 100 177 млн грн, що у 1,1 рази (на 8 030 млн грн) більше порівнюючи з достеменним періодом минулого року.

Оподаткований імпорт за 2020 рік порівнюючи з належним періодом року «в доларах» скоротився на 9,44 відсотка.

За 2020 рік, відносно з відповідним періодом 2019 року, оподаткований імпорт знизився «по вазі» на 13,8 %, по вартості - на 9,4 відсотка. Податкове навантаження у 2020 році являло 22,4 центи на кг, що на 6,9 % більше, ніж у тотожному періоді 2019 року (21 центи/кг).

Динаміка економічних індикаторів оподаткованого імпорту за 2019 рік зіставляючи з аналогічним часом 2019 року:

- здійснилось зниження вагових показників діапазонів оподаткованого ввезення на 13,8 %. (з 69 631 тис. т до 60 050 тис. т);
- відбулось скорочення вартісних індикаторів оподаткованого ввезення в тис. дол. США на 9,4 %. (з 54 551 млн дол. США до 49 402 млн дол. США);
- рівень митної вартості оподаткованого ввезення зріс на 5,01 %. (з 0,78 \$/кг до 0,82 \$/кг);
- податкове навантаження на одиницю ваги оподаткованого ввезення зросло на 6,93 %. (з 0,210\$/кг до 0,224 \$/кг).

Головна бюджетоформуюча продукція у 2020 році:

- нафтопродукти - 68 876,6 млн грн, що на 3 663,5 млн грн або на 5,1 % менше, ніж за тотожний період минулого року;
- легкові автомобілі - 39 812,2 млн грн, що на 2 519 млн грн або на 6 % менше;
- гази нафтові - 16 998,8 млн грн, що на 3 302,2 млн грн або на 16,3 % менше;
- вугілля кам'яне - 8 804,3 млн грн, що на 6 061,7 млн грн або на 40,8 % менше;
- мобільні телефони - 5 862 млн грн, що на 1 028,6 млн грн або на 21,3 %. Більше [46].

Держмитслужбою засновано ведення єдиного рахунку для зарахування авансових платежів (передоплати), що вводяться підприємствами до/або в процесі митного оформлення. Чинно до наказу Мінфіну від 01.11.2017 № 898 (із змінами) на єдиному рахунку проводиться облік коштів авансових платежів (передоплати), які вводяться до/або в ході митного оформлення.

Держмитслужбою постачено направлення до митних органів закордонних країн запитів на перевірку істинності документів, які приводились для підтвердження вказаної митної вартості. Так, у 2020 році з ціллю підтвердження істинності документів, поданих на митному просторі України при митному оформленні для підтвердження митної вартості продукції, підготовлено та скеровано до митних адміністрацій зарубіжних країн 873 запити.

За вказаний період в цілому одержано та опрацьовано 466 відповідей від митних адміністрацій зарубіжних країн, з яких у 78 випадках істинність документів не визнано. Вказані відповіді застосовувались в процесі організації та здійснення документальних перевірок.

Держмитслужба весь час проводить збір, узагальнення та розгляд відомостей стосовно цін на світових товарних ринках на певні види продукції, що ввозяться на митну територію України, за такими векторами:

- 1) вибірковий розгляд цін на окремі види продукції на світових товарних

ринках, що ввозяться на митний простір України, з відкритих джерел: інтернет-ресурсу, публікацій;

2) підсумування відомостей (в табличному форматі Excel) стосовно цін на певні види продукції з використанням: періодичних видань (дайджест „Укрпромзовніш-експертиза”); доступу до ціних даних, розміщеної на інтернет-ресурсах чинно до меморандумів, здійсненими між Держмитслужбою та Асоціаціями імпортерів та виробників;

3) розміщення належної інформації стосовно цін на окремі види продукції на TP-сервері за посиланням: [A*p://172.20.21.221/Exchange/12000/cinovainformaci](http://172.20.21.221/Exchange/12000/cinovainformaci);

4) оповіщення митниць Держмитслужби стосовно цін на деякі види продукції.

Держмитслужба приймала участь у введенні системної взаємодії підрозділу цінових відомостей Держмитслужби з профільними структурними підрозділами Мінфіну і ДПС.

Висновки до розділу 2

Деякі з процесуальних принципів МК недовершені, а деколи просто нездатні і терміново вимагають істотних змін й узгодження. Приміром, ввівши категорії „приводи та підстави для порушення провадження у справах про порушення митних правил», законодавець не тільки зоставив поза увагою питання їх розмежування, а й не зазначив, яку роль вони виконують у провадженні, до яких правових результатів повинна привести їх присутність чи відсутність.

Вказане у Митному кодексі дефініція провадження у справах про недотримання митних правил, на нашу думку, є цілковито неприпустимим, позаяк не відгукується багатьом іншим принципам МК. Тому пропонується напрацьований нами варіант такої дефініції, чинно з яким провадження у справах про недодержання митних правил – це призначений законом порядок притягнення до адміністративної відповідальності осіб, які скоїли порушення

митних правил, що вводить в себе складання протоколу про недодержання митних правил і вчинення інших дій, націлених на з'ясування обставин правопорушення, аналіз справи й винесення постанови по ній, здійснення постанови, її апеляція чи опротестування.

Зауважимо, що послуговуючись виключно нормами МК, доволі складно визначити, де закінчується контрольне провадження, а де починається провадження у справі про недотримання митних правил. Це може зумовити непорозуміння стосовно правової оцінки певних процесуальних дій, які наявні в обох провадженнях, але налічують специфічні ознаки і ведуть за собою різні правові наслідки.

РОЗДІЛ 3

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ І ПРОДИДІЇ ПОРУШЕНЬ МИТНИХ ПРАВИЛ

3.1. Стандарти подолання рівня злочинності порушення митних правил у міжнародному форматі

Державними програмами боротьби з митними правопорушеннями, які введено впродовж останніх років Урядом України, передбачено формування системи протидії, а саме проведення кардинальних заходів не лише стосовно підвищення результативності протидії контрабанді та недодержанню митних правил прямо на рубежі, але й формування умов, що не допускають перевозити, зберігати й продавати нелегально імпортовані товари на внутрішньому ринку України. З цією ціллю пропонується сполучити сили правоохоронних, контрольних і митних органів у межах своїх повноважень та компетенції для реалізації спільного завдання – захисту економічних інтересів України.

Однією зі галузей, яка позначається значною кількістю порушень, що приносять збиток національній економіці, є зовнішньоекономічна діяльність. Отож, головні завдання, що мають налагодити митну безпеку, передбачають систему заходів, націлених на виявлення недодержань митних правил і контрабанди продукції. Митні органи, виконуючи процедури митного контролю та митного оформлення товарів, викривають випадки нелегального перевезення товарів та послуг через митний рубіж України. Потреба контролю за товарами, що рухаються через митний кордон України, спричинена економічними й фінансовими результатами торгівлі контрабандною і контрафактною продукцією [26].

Наслідком цього є скорочення надходжень від податків на міжнародну торгівлю та міжнародні процедури, а також митних платежів у доходну частину бюджету, пригнобленість розвитку легального виробництва і нетривале

зупинення ходів формування нових виробничих потужностей та введення у господарський обіг якісних товарів національного виробництва, а також інші чинники, що добродіють розитковій національній економіці держави. Сьогодні основним завданням, закладеним перед Державною фіскальною службою України, є захист економічних інтересів країни, якого можна здобути за умови вжитку визначених методів регулювання ЗЕД.

В цілому впродовж періоду, що аналізувався, у справах, провадження за якими завершено і винесено цілковите рішення, на користь платників податків винесено 17,5 % рішень (2 928 рішень), що складало 11,6 % (7,2 млрд грн) сум оскаржених рішень, на вигоду контролюючих органів висунуто 8,2 % рішень (1 367 рішень) та 7,8 % за сумою (4,8 млрд грн), що говорить про не принагідний рівень організації та постачання органами ДФС, ДПС і Держмитслужби відстоювання інтересів країни в судових провадженнях, а також про невисоку якість матеріалів, сформованих за результатами контрольної діяльності. В процесі вибіркового дослідження Рахунковою палатою визначено випадок винесення рішення на вигоду платника податків тільки через недоречну оплату судового збору органами ДФС та, чинно, несвоєчасне подання апеляційної скарги.

Зокрема, Офісом ВПП ДФС 11.03.2019 винесено до Третього апеляційного адміністративного суду апеляційну скаргу на рішення Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 30.11.2018 у справі № 804/3794/18, до якої не уділено документ, що засвідчує факт сплати судового збору у встановленій законодавством України величині. Суд прийняв залишити апеляційну скаргу без руху та надати десятиденний термін з дня одержання копії цієї ухвали для елімінації вказаних вад. Офісом ВПП ДФС апеляційну скаргу подано 10.05.2019 з недодержанням визначеного терміну (впродовж 15 днів з дня проголошення ухвали суду), чим порушено принципи абзацу першого частини першої статті 295 КАС України.

Суд прийняв визнати неповажними мотиви пропуску терміну на апеляційне оскарження вказаного вище рішення Дніпропетровського

окружного адміністративного суду та апеляційну скаргу залишив без руху. Як результат, 06.09.2019 до Верховного Суду надійшла касаційна скарга Офісу ВПП ДФС на ухвалу Третього апеляційного адміністративного суду. За результатами розгляду Верховний Суд встановив, що сама по собі сплата судового збору суб'єктом владних повноважень не може бути безумовною підставою для поновлення строку на апеляцію ухвали суду першої інстанції за браку принагідного підтвердження здійснення таким суб'єктом дій, націлених на постачання апеляційного оскарження судового ухвалення, та прийняв рішення про відмову у відкритті касаційного провадження. 30.09.2019 Офіс ВПП ДФС повторно апелював з касаційною скаргою до Верховного Суду, яким відхилено у відкритті касаційного провадження.

Таблиця 3.1.

Кількість заведених та розглянутих справ про ПМП

Показники	2019		Січень-квітень 2020	% 4 міс. 2020 до 4 міс. 2019	Всього за 2019 і січень-квітень 2020
	Всього	в т. ч. січень-квітень			
Справи про ПМП, передані на розгляд до суду	8 372	2 104	4 830	229,6	13 202
– на суму, млн грн	2 838,4	1 179,7	473,8	40,2	3 312,2
у тому числі справи з реально вилученими предметами правопорушень	6 049	1 610	2 258	140,2	8 307
– на суму, млн грн	755,2	245,5	253,0	103,1	1 008,2
Накладення адміністративного стягнення	5 298	1 499	3 086	205,9	8 384
Застосовано конфіскацію на суму, млн грн	391,0	161,8	108,1	66,8	499,1
у тому числі з реально вилученими предметами правопорушень, млн грн	207,8	101,5	59,5	58,6	267,3
справи з частковою компенсацією, млн грн	1,4	0,2	0,3	150,0	1,7
Штрафи накладено на суму, млн грн	379,5	161,3	126,9	78,7	506,4
Штрафи стягнуто на суму, млн грн	27,9	5,5	9,7	176,4	37,6
Винесено постанов про закриття провадження	1 110	312	166	53,2	1 276
– на суму, млн грн	2 216,1	270,5	203,7	75,3	2 419,8
Не сплачено до бюджету, млн грн	351,6	155,8	117,2	75,2	468,8

В процесі аудиту в митницях Держмитслужби визначено, що на рахунках Київської міської митниці ДФС та Київської митниці ДФС довгий час знаходились заблоковані кошти (накладено арешт) у валовій сумі 414,1 млн грн у рамках кримінального провадження за № 52017000000000682 від 11.10.2017 на підставі постанови Солом'янського районного суду від 19.10.2017 у справі за № 1-кс/760/14958/17. Нейтралітет Держмитслужби щодо ситуації зробило неможливим надходження коштів до державного бюджету.

Отож, впродовж періоду, що опрацьовувався, органами ДФС, ДПС і Держмитслужби не постачено принагідного проведення претензійно-позовної діяльності. В результаті цього, частка винесених ухвалень на вигоду платників податків як при адміністративному, так і судовому оскарженні, збільшилась. Головними причинами анулювання ППР, поданими органами ДФС і ДПС, були бездоказові висновки в актах перевірок, непринагідна доказова база, а також не постачено абсолютної та своєчасної сплати судового збору. Серед справ митних органів максимальне число складала справи за позовами про анулювання їх постанов, винесених за підсумками проведення контролю за достовірністю дефініції митної вартості продукції, їх класифікації, а ще про відшкодування сплачених сум митних платежів, які здебільшого (73-82 %) вирішувалися судами на вигоду платників податків. Побіжно судами впродовж періоду, що аналізувався, винесено 8,4 тис. рішень про накладення адміністративного стягнення та вжито 506,4 млн грн штрафів, проте рівень їх сплати складав тільки 7,4 %.

Слід зауважити, що контрабанда, як злочинна діяльність, на сьогодні має відносно високий рівень прибутковості. Тому злочинні організації, а також і міжнародні, ставлять незаконний обіг на професійний рівень. Важливу роль для успішної реалізації злочинних намірів відіграє наявність корупціонерів, які використовували свої повноваження для приховування протиправної діяльності злочинців. Проте слід вказати, що більшість матеріальних коштів не передано до державної скарбниці, отож не вирішено велику кількість проблем у боротьбі з контрабандою.

Отож, керівник ICCS (International Crime Control Strategy) вказує, що міжнародна злочинність загрожує життєво важливим інтересам країни у трьох основних взаємозалежних галузях:

Незаконне перевезення вантажів через міжнародні рубежі, а також недодержання міжнародних норм, незаконне транспортування та контрабанду матеріалів, що використовуються для виготовлення зброї масового знищення,

зброї, дорогоцінних каменів та металів – усе це не добродіє політиці регіональної стабільності.

Економічні правопорушення в галузі торгівлі, такі як піратство, розповсюдження контрабандних товарів, порушення інтелектуальних прав (IPR) способом виробництва піратської і сфальсифікованої продукції, промислового й економічного шпіонажу і корумпованість бізнесу зумовлюють величезні втрати і позначаються на їхню конкурентоспроможність на світовому ринку.

Контрабанда, нелегальний вжиток і торгівля природними ресурсами також є значним джерелом доходів для кримінальних організацій, що здобувають на цьому 5-8 млрд. дол. США у рік. Добре дисципліновані злочинні групи в Африці, Східній Європі, Латинській Америці, Китаї, Південно-Східної і Південно-Західної Азії, державах СНД приймають участь у підпільній торгівлі сировиною. Приміром, протизаконне вирубання лісу спричинює шкоду біоресурсам і провадить до суттєвого зниження лісових запасів світу. Російські і китайські злочинницькі об'єднання заробляють на нелегальній рибозаготівлі.

Деякі держави, у тому числі Індія, Ірак, Лівія, Пакистан і Північна Корея, довіряють мережам самостійних брокерів і компаній одержувати секретні технології й сторонитися перешкод, сформовані міжнародною співдружністю, щоб не дати таким країнам доступу до сучасних розробок у галузі зброї масового знищення. Ризик більшає, позаяк в є усі факти, що свідчать про прагнення неблагонадійних країн і терористичних груп охопити ядерну, хімічну і біологічну зброю, що посилює можливість вжитку міжнародних мереж кримінальних каналів для контрабанди матеріалів, потрібних для його виробництва [52].

Що ж до України, то вона є стратегічним роздоріжжям між Сходом і Заходом. Максимальна в Європі довжина її кордонів (8215 км) – у сукупності зі складним процесом переходу від колишнього соціалістичного табору до ринкових взаємин, а також нестабільною економікою та «прозорістю» кордонів. Це призводить до того, що Україна є центром контрабандної

діяльності з Азії до Європи. Контрабандна діяльність найбільше розгортається в прикордонних районах України, перетворюючись на своєрідну перевантажувальну базу, перевозячи контрабандні товари звідси в інші райони, продаючи їх на місцевому ринку або контрабанду за межі країни. Протяжність кордону між Україною та Співдружністю Незалежних Держав складає 4650 кілометрів, наразі митний контроль здійснюють 73 пункти пропуску на 28 митницях. В середньому на кордоні на 70 кілометрах знаходиться тільки один пункт пропуску, а одночасно є понад 1000 нерегульованих доріг, що об'єктивно ускладнює протидію проявам контрабанди [15].

Наприкінці 1990-х років в Україні значно посилюлися різні форми злочинної діяльності. Організована злочинність у Росії та Україні використовувала трансукраїнські маршрути для контрабанди зброї, наркотиків та інших предметів, у тому числі нелегальних іммігрантів, а також для торгівлі жінками між Росією, Україною та Західною Європою. Діапазон легальної торгівлі, включаючи стратегічні поставки, такі як нафта, що проходить через кримські порти та Одесу, привернула увагу організованої злочинності. Ще в радянські часи російська організована злочинність прижилася в Криму та Одесі. Міжнародна організована злочинність останнім часом зросла і має тісні зв'язки з Росією, Україною та іншими злочинними угрупованнями, які діють на їхній території. Ці злочинні угруповання підривають плани країни щодо залучення іноземного капіталу та причетні до політичних та соціальних заворушень у країні. Вищезгаданий синдикат займає лідируючі позиції по контрабанді, а також продажу жінок для секс-індустрії Туреччини, Греції, Італії і на Балкани.

Багато злочинних угруповань використовують експертів у сфері вантажних перевезень та експертів з права для вивчення комерційної галузі, а також для вивчення тарифного законодавства та обліку, а також для опрацювання адміністративних процедур, які застосовуються великими торговельними портами по всьому світу. Маючи ці відомості, вони можуть застосовувати повітряний, морський і наземний міжнародний простір для

контрабанди наркотиків, зброї та інших товарів, включаючи нелегальну імміграцію та контрабанду валюти, а також обходити митні та правоохоронні органи.

Крім того, міжнародні злочинні організації застосовують фінансових експертів (деякі з яких закінчили найкращі бізнес-школи) для пошуку нових механізмів відмивання грошей та колективного інвестування. А також створені перспективні компанії, які можуть бути використані як прикриття для неоподаткованої незаконної контрабанди та різних схем фінансового шахрайства. Усе це дало змогу кримінальним групам суттєво урізноманітнити їхні фінансові дії в глобальному масштабі.

В Україні та інших молодих країнах корумповані уряди, кримінальні та бізнес-альянси суперечать ефективним правовим та економічним реформам. У центрі уваги організованої злочинності в Україні є використання недоліків та слабкого застосування закону. Це також заважає закону чітко кваліфікувати та визначити незаконну діяльність злочинних угруповань, особливо у фінансових злочинах.

Торгівля наркотиками, контрабанда, нелегальне перевезення людей, торгівля жінками та дітьми та багато інших узвичаєних кримінальних справ досі є економічними опорами організованих злочинних груп у всьому світі. Проте до 2020 року організовані злочинні угруповання можуть стати більшою загрозою економічній та політичній безпеці.

Загальна характеристика особи злочинця. Стосовно особи злочинця, то підсумування практики відобразило, що контрабанда входить до розряду «чоловічих злочинів», позаяк значна їх кількість скоюється (на 2016 р.) чоловіками (71,1 %). Втім останнім часом позначилася тенденція зміни такого стану в плані зростання числа осіб жіночої статі, які зробили контрабандні дії. При цьому властивою є «спеціалізація» контрабандистів за статевою ознакою.

Висновки даного вивчення опираються на дискусіях 28 груп (з 250 учасниками), на 230 докладних інтерв'ю, опитуванням 7 550 громадян і 1 124

чиновників впродовж 2014-2016 р.р. Ця діяльність залучила всі регіони, а також міські і сільські місцевості [41].

Вказані дані виразно означають діапазон шкоди від організованих форм злочинності та спорідненості їх із корумпованими службовцями. Доволі яскраво і максимально економічно збитково це поєднання діє при скоєнні такого правопорушення як контрабанда.

Також приваблює увагу той факт, що для здійснення протиправних акцій контрабандисти дієво застосовують як провідників місцевих жителів, а з ціллю постачання фізичної охорони вантажу нерідко вводять озброєні групи прикриття з числа криміногенних чинників, які деколи обладнані сучасними засобами зв'язку, установками нічного бачення та іншою спеціальною технікою [40, с.5].

Міністерство внутрішніх справ України зазначає, що спеціальними підрозділами з протидії організованій злочинності весь час проводять відповідні заходи боротьби з організованими злочинними об'єднаннями, члени яких займаються контрабандним перевезенням товарів через митний рубіж України.

Втім аналіз, здійснений експертами Міністерства внутрішніх справ України вказують на подальшу активізацію організованих злочинних об'єднань, які функціонують у галузі зовнішньоекономічної діяльності, їх сполучення з органами влади та управління. Дужчає питома вага комерційних кримінальних систем, які займаються нелегальним вивезенням високоліквідної продукції або контрабандним імпортом в Україну підакцизної продукції.

3.2. Заходи боротьби з порушеннями митних правил

Стійкість захисту життєво значущих інтересів України обумовлена від вироблення науково-обґрунтованої концепції митної безпеки та механізму її здійснення, розвитку законодавства у сфері митної справи та практичної координації роботи органів державного управління з ціллю відвернення, виявлення й ліквідацію існуючих і потенційних внутрішніх і зовнішніх ризиків.

Основним вектором для України є оборона економічних інтересів через призму постачання митної безпеки загалом. У ринковій економіці країна має значний спектр інститутів для вжитку організаційно-економічних механізмів охорони своїх національних стратегічних переваг. Головним інститутом являються митні органи, які мають постачати економічну стійкість і національні інтереси України. У своїй роботі митні органи послуговуються принципом вибірковості в процесі виконання митного контролю і, зазвичай, лімітуються формами митного контролю, неухильними і приналежними для постачання норм митного законодавства [1, с.50].

Ефективність роботи митних органів у постачанні економічної безпеки окреслюється системою чинників, значуще місце серед яких займає дієве управління такими органами. Виразне і планомірне здійснення управлінських постанов у життя нереальне без оцінки дієвості роботи митних органів, яка дає змогу означити, наскільки достовірно обрані вектори їхньої діяльності, й оцінити здобутки. В умовах поглиблення та збільшення євроінтеграційних процесів питання запобігання і викриття митних злочинів одержують виняткової актуальності [2, с.44]. Позаяк саме недодержання митних правил негативно позначаються на економічні інтереси нашої країни та, як результат, на рівень життя громадян. Відповідальність за недотримання митних правил – це своєрідне реагування країни на недодержання митних правил, що постає в вжитку стягнення до суб'єкта митного злочину.

У 2020 році здійснювалась робота стосовно якнайширшого вжитку сучасних електронних систем і технологій в процесі реалізації митних формальностей, що дасть змогу зменшити термін проходження продукції через митницю, скоротити діяння людського фактору та знизити число бюрократичних процедур.

З ціллю полегшення процедур та мінімізувати час оформлення вантажів у портах Державною митною службою України та Мінінфраструктури укладено Меморандум про кооперацію у галузі інформаційних технологій стосовно поліпшення процедур в морських портах щодо товарів, що

перевозяться в контейнерах. Підписання меморандуму сформувало можливість ухвалювати рішення стосовно пропуску вантажів на митний простір України ще до прибуття суден у морський порт – на базі попередніх відомостей та з урахуванням результатів вжитку системи управління ризиками.

На першій стадії реалізації угод заплановано входження інформаційних баз відомостей ДМС та Мінінфраструктури. На другій – дослідний визиск інтегрованої системи з застосуванням автоматизованої системи управління загрозами на основі програмно-інформаційного комплексу WCO CTS.

WCO CTS – CargoTargetingSystem – це сформована Всесвітньою митною організацією програмно-інформаційна система, яка використовується митними органами для одержання від морських ліній попередніх даних та в подальшому застосовується для аналізу загроз.

Впродовж 2020 року митницям ДМС надавалась методологічна опора стосовно проведення митного оформлення товарів військового призначення, їх імпорт на митну територію України для знадоб Збройних Сил України, стосовно товарів подвійного вжитку, їх імпорт на митний простір України для знадоб Державної служби України з надзвичайних ситуацій.

Крім того, сформовано та здійснено семінари на тему: «Презентація Єдиного списку товарів і технологій подвійного використання України» у межах кооперації з Державним Департаментом США за програмою опори в сфері експортного контролю та прикордонної безпеки (EXBS).

У звітному періоді Комісією з питання надання юридичним особам повноважень гаранта на провадження діяльності з надання митницям ДМС фінансових гарантій забезпечення сплати митних платежів ухвалено рішення про чинність банківських установ ПАТ КБ «ПриватБанк» та ПАТ «Альфа-Банк» критеріям, призначеними статтями 314, 315 Митного кодексу України.

Впродовж звітного періоду ДМС проводились заходи, націлені на захист прав інтелектуальної власності.

На кінець 2020 року в митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності зареєстровано 2 916 об'єктів. Це торговельні марки, винаходи, вигідні

моделі, промислові взірці, сорти рослин. Число заяв про введення об'єктів до реєстру безперервно більшає.

Рис.3.1.Кількість об'єктів на поч. 2020 року і на кінець

Впродовж 2020 року замічено 3368 випадків призупинення митного оформлення продукції за підозрою у недодержанні прав інтелектуальної власності.

Митницями запроваджено 22 справи про недотримання митних правил за свідченнями імпорту на митну територію України продукції з порушенням прав інтелектуальної власності валовою вартістю більше 2 млн. гривень.

З ціллю недопущення злочинів прав інтелектуальної власності в процесі реалізації зовнішньоекономічних операцій ДМС безвідривно підвищується кооперація та взаємодія з виразниками бізнес-структур, власниками прав на об'єкти права інтелектуальної власності, застосовуються заходи для полегшення процедур з підтримки захисту прав інтелектуальної власності на митному рубежі.

На здійснення доручень Президента України, наданих 02.07.2015 на нараді в процесі робочого візиту до Львівської області, ДМС та Адміністрація Державної прикордонної служби України сформували та схвалили План заходів із введенням спільного контролю в точках пропуску на державному рубежі з державами ЄС та Республікою Молдова.

02.12.2020 реалізовано зустріч Глав прикордонних відомств України та прилеглих країн-членів Європейського Союзу (м. Львів) за участі представників митних, зовнішньополітичних відомств та агентств ФРОНТЕКС, EUAM та EUBAM. В ході зустрічі сторони у двобічному та пленарному

форматі проаналізували модерні та прогнозовані виклики і ризики для безпеки спільного рубежу України та Європейського Союзу, а також питання полегшення руху осіб і продукції через спільний кордон у плані євроінтеграційних поривів України. За наслідками зустрічі ухвалено комюніке, в якому зафіксовано здобуті угоди та визначено пріоритетні вектори кооперації України, Угорщини, Республіки Польща, Румунії та Словацької Республіки для подальшого піднесення інтегрованого управління рубежем, постачання прикордонної оборони та вільного руху осіб і вантажів.

З 01.01.2020 по 28.06.2020 об'явлено 249 ліцензій на реалізацію митної брокерської діяльності (чинно до Закону України від 02 березня 2015 року № 222-VIII «Про ліцензування видів господарської діяльності» з 28.06.2015 ліцензування митного брокерського функціонування було обірвано, а ліцензії на виконання митної брокерської діяльності засвідчено недійсними).

З 28.06.2020 надаються згоди на реалізацію митної брокерської діяльності способом залучення підприємств до списку митних брокерів. З 28.06.2020 по 31.12.2020 надано 4 152 згоди.

Станом на 01.01.2021 реалізують діяльність: 310 митних складів, з них відкритого типу – 260, закритого – 50; 391 склад нетривалого зберігання, з них відкритого типу – 124, закритого – 267.

Утруднення системи повноважень, а саме, виділення митного розслідування, й утруднення системи переважаючих суб'єктів, на нашу думку, є не виправданим. Воно обтяжує і бюрократизує провадження, формуючи його менш дієвим.

Не тільки МК, а й іншим законодавством, що визначає порядок притягнення фізичних осіб до адміністративної відповідальності участь у здійсненні такої незалежної процесуальної фігури, як фахівець прямо не передбачена. Побіжно і на практиці, і в правових принципах, що визначають реалізацію певних процесуальних дій, ми стикаємось з ними часто.

Випадки доцільності введення фахівця до реалізації окремих процесуальних дій у рамках провадження можуть бути найрізноманітнішими.

Обов'язок фахівця, дозволено визначити доволі коротко: «спеціаліст повинен надавати об'єктивні та достовірні консультації, обумовлені з його професійними знаннями й навичками, а також застосовувати ці знання й навички чинно до вказівок переважаючого суб'єкта провадження для виконання потрібних заходів, націлених на одержання й фіксацію доказів у межах провадження у справах про недодержання митних правил».

Варто також розв'язати питання про відповідальність фахівця за недотримання ним своїх адміністративно-процесуальних обов'язків і конкретно визначити випадки, коли його участь при здійсненні процесуальної дії є неминучою. На наш погляд, до таких дій варто віднести:

- а) особистий огляд, якщо він має відношення до частин тіла;
- б) опитування неповнолітніх свідків;
- в) здійснення різних процесуальних дій у справах про недотримання права інтелектуальної власності.

Варто передбачити, що фахівець може приймати участь у реалізації процесуальних дій і тоді, коли безпосередньо передбаченої законом вимоги немає. Домінуючий суб'єкт, який виконує провадження, має сам ухвалювати рішення про введення його до участі в таких діях, як, приміром, митний контроль чи письмовий переклад митних, бухгалтерських, супровідних та інших документів в інтересах митниці, тощо.

Варто проаналізувати й визначити роль юридичних осіб у провадженні про недотримання митних правил. Зоставимо поза увагою питання стосовно адміністративної відповідальності юридичних осіб загалом, взаємозв'язку між юридичною й посадовою особами в ході вчинення недодержання митних правил, ознак митної конфіскації, які використовуються посадовими особами, та ряду інших, які налічують матеріально-правову природу. Втім брак теоретичних напрацювань не дає можливості детально й ґрунтовно вивчити цю проблему, проте акцентувати на неї увагу вважаємо за потрібне. Це спричинено тим, що у плані відповідальності за недотримання митних правил вона замає

істотно важливіше місце, ніж в інших ситуаціях притягнення фізичних осіб до адміністративної відповідальності.

Виконання вказаних юридично значущих дій у рамках провадження у справах про недодержання митних правил доволі часто веде до лімітування матеріальних прав та інтересів юридичної особи. Побіжно з тим вона не зазначається учасником провадження, а отже її процесуальний статус законодавчо не затверджений. Наслідком даної правової невизначеності є те, що юридична особа, практично приймаючи участь у провадженні, ніяким чином не здатна захистити свої права в процесі вирішення справи. У принципах, що регламентують реалізацію окремих заходів, фіксуються обов'язки юридичної особи, втім про жодне право й не говориться.

Звісно, проблема процесуального статусу юридичної особи у провадженні про недодержання митних правил вимагає окремого спеціального вивчення, що спричинено вкрай тісним взаємозв'язком принципів матеріального і процесуального права щодо цього питання та багатьма своєрідними рисами. Проте надто, зважаючи на діапазон перевезень товарів через митний рубіж України, що постає саме на юридичних осіб, наявний стан справ гадаємо неприпустимим. Юридичну особу, на наш погляд, варто ввести до числа суб'єктів провадження у справах про недотримання митних правил як окремого заінтересованого члена або ж якимось іншим способом постачити захист її прав у провадженні.

Висновки до розділу 3

Основним недоліком в налагодженні правового статусу суб'єктів провадження у справах про недотримання митних правил є утруднена система переважаючих суб'єктів.

Вимагає невідкладного розв'язання проблема процесуального статусу юридичних осіб. Чинно до норм МК вони не прийняті суб'єктами адміністративної відповідальності, проте їх майно може бути конфісковане в

межах провадження у справах про недотримання митних правил. Побіжно з тим, жодних правових заборук чи юридичних інструментів для оборони власних прав та законних інтересів юридичним особам не уділено, а їх участь в провадженні майже не вірогідна.

Розгляд принципів діючого МК дає спромогу твердити, що певні з процесуальних норм є мертвонародженими, тобто такими, які ніколи не будуть здатні функціонувати, інші – просто не коректними. Втім такі норми не значні і мають аналізуватися як виключення. Переважна ж більшість процесуальних засад МК є доволі довершеними, крім того, вони сполученні в цілісну систему.

ВИСНОВКИ

Здійснене наукове вивчення дає спромогу сформулювати наступне:

1. Правовідносини, що постають в процесі здійснення провадження у справах про недодержання митних правил, є адміністративно-процесуальними відносинами, що постачають реалізацію матеріальних принципів захисного характеру у галузі митної справи.

2. МК включає переважну більшість адміністративно-процесуальних норм, які певними авторами іменуються «митно-процесуальними», що налагоджують порядок провадження у справах щодо недодержання митних правил і мають окреслити його особливості відносно з провадженням про адміністративні правопорушення. Втім такі норми знаходяться і в багатьох інших нормативних документах. Панівне місце серед них посідає КУпАП, авторитет якого є безперечним

3. Пропонуємо внести корективи до МК, зазначивши в ній таку дефініцію: „Провадження у справах про порушення митних правил — це призначений законом порядок притягнення до адміністративної відповідальності осіб, які скоїли порушення митних правил, що вводить в себе складання протоколу про недодержання митних правил і вчинення інших дій, націлених на з'ясування обставин правопорушення, аналіз справи й винесення постанови по ній, здійснення постанови, її апеляція чи опротестування».

4. Поняття митних правопорушень обгортає значний ряд протиправних дій - від адміністративно до кримінально караних. Адміністративно карані митні правопорушення чинно до ст. 458 Митного кодексу України (далі – МКУ) мають також наймення «порушення митних правил», які видають собою протиправні, винні (умисні або з необережності) дії чи бездіяльність, що сягають на призначений законодавством України порядок руху товарів і транспортних засобів через митний рубіж України і за які цим Кодексом видана адміністративна відповідальність, та включають склади правопорушень, вказані у 24 статтях цього Кодексу - від 461 до 467. Кримінально ж карані митні

правопорушення чинно до ст. ст. 201, 305 Кримінального кодексу України (далі – ККУ) є контрабандою.

5. Одним із результативних методів боротьби з митними правопорушеннями на нині є кооперація та обмін даними з компетентними органами закордонних країн у межах взаємної адміністративної підтримки, яка постачає попередження і викриття нелегальних експортно-імпортних дій.

6. Суттєво вирішити проблему неповнолітніх порушників митних правил, де на законодавчому рівні варто вказати, чи можливе вживання до осіб віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, які скоїли митний злочин, заходів діяння, передбачених ст. 24 КУпАП. Як вбачається, перепон для цього не має.

7. Неоднозначним zostалися питання стосовно участі юридичних осіб у провадженні по справах про недодержання митних правил. З однієї сторони, юридичні особи МК офіційно не призначаються суб'єктами адміністративної відповідальності, проте й несуть від'ємні наслідки внаслідок вжитку митної конфіскації, втім з другої – певні своєрідні процесуальні дії, націлені якраз на участь у них юридичних осіб. Як вбачається, юридичних осіб слід вважати суб'єктами провадження і наділити належними правами.

8. Слід позбутися суперечностей між митним законодавством і законодавством про експертну діяльність, ввівши митні лабораторії до списку установ, що здатні проводити судову експертизу або заборонивши їм виконувати останню в межах провадження у справах про недотримання митних правил. Дана заборона не має розповсюджуватися на функціонування митних лабораторій у рамках інших митних процедур.

